

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Maatgevende scholen III

**Excellente scholen in primair,
(voortgezet) speciaal en
voortgezet onderwijs**

Jaarverslag 2014 van de Jury Excellente Scholen

Den Haag
26 januari 2015

Maatgevende scholen III

Excellente scholen in primair, (voortgezet) speciaal en voortgezet onderwijs

Jaarverslag 2014 van de Jury Excellente Scholen

Den Haag
26 januari 2015

Inhoudsopgave

Samenvatting

Woord vooraf

Deel 1 Verslag van de werkzaamheden in 2014

1. De context van het jurywerk in 2014
2. Inzicht in functies van excellente scholen
 - 2.1 Reacties van onderwijsorganisaties
 - 2.2 Ervaringen van excellente scholen en reacties vanuit hun omgeving
 - 2.3 Functies van excellente scholen
3. Onderhoud en bijstelling criteria en indicatoren
 - 3.1 Consultatie Excellente Scholen 2013
 - 3.2 Aspecten per indicator
 - 3.3 Vergelijking met de opbrengsten uit de vorige consultatie
 - 3.4 Continuïteit en ontwikkeling
 - 3.5 Vertaling naar de indicatoren van de jury
4. Verslag van de procedure
 - 4.1 De procedure in 2014
 - 4.2 De ontwikkelingen in de procedure in 2014
5. Criterium 1: resultaten in brede zin
 - 5.1 Resultaten in het basisonderwijs
 - 5.2 Resultaten in het voortgezet onderwijs
 - 5.3 Resultaten in het speciaal basisonderwijs, (voortgezet) speciaal onderwijs en praktijkonderwijs
6. Criterium 2: de omstandigheden waarin de school werkt
 - 6.1 Indicator IV: leerlingkenmerken en aanpak
 - 6.2 Indicator V: leerlingkenmerken en resultaten
 - 6.3 Indicator VI: benutting inzicht in leerwinst
7. Criterium 3: proces- en organisatiekwaliteit
 - 7.1 Indicator VII: schoolspecifieke aanpak en proceskwaliteit
 - 7.2 Indicator VIII: schoolspecifieke aanpak en organisatiekwaliteit
8. Criterium 4: lerend vermogen van de school
 - 8.1 Indicator IX: veranderingen vanwege resultaten
 - 8.2 Indicator X: vasthouden van resultaten
 - 8.3 Indicator XI: kwalificatie, professionaliteit, schoolkennis
9. Criterium 5: het excellentiebeleid van de school
 - 9.1 Indicator XII: een duidelijke focus
 - 9.2 Indicator XIII: erkenning door externe partijen
 - 9.3 Indicator XIV: versterking van het excellentiebeleid

- 10 De beoordeling van Excellente Scholen 2013
 - 10.1 Continuïteit
 - 10.2 Ontwikkeling
 - 10.3 Verwerking van de bevindingen

- 11 Aanmeldingen en toekenningen 2014
 - 11.1 Aanmeldingen 2014
 - 11.2 Toekenningen 2014

Deel 2 De Excellente Scholen 2014

Bijlagen

Bijlage 1 - Samenstelling Jury Excellente Scholen 2014

Bijlage 2 - Externe experts 2014

Bijlage 3 - Criteria in hoofdlijnen

Bijlage 4 - Inspectie, Cito, criteria RTL (Dronkers), *Trouw/de Volkskrant/RTL* (Van Alphen en Dronkers; methode Dronkers), *Elsevier*

Bijlage 5 - Drie referentiematen basisonderwijs

Samenvatting

Begin 2012 installeert minister Van Bijsterveldt voor een termijn van drie jaar de onafhankelijke Jury Excellente Scholen. In het voorjaar van 2014 begint deze jury aan haar derde en voor haar laatste beoordelingstraject. De uitgangspunten van de jury zijn sinds 2012 ongewijzigd. Het gaat om de erkenning en waardering van excellente scholen, de zichtbaarmaking van de richtsnoer excellentie, de verrijking van het publieke debat over onderwijs, en de positionering van de groep excellente scholen in het Nederlandse onderwijsbestel.

De procedure die de jury in 2014 volgt, is grotendeels gelijk aan die van de voorgaande jaren. Ervaringen van de jury tijdens het traject in 2013 en de reflectie van scholen op de uitvoering van de taken door de jury leiden tot enkele kleine aanpassingen die met name betrekking hebben op de praktische uitvoering van de taken van de jury, en de versterking van het verzamelen van informatie die de jury nodig heeft voor de beoordeling van de aangemelde scholen.

Vanaf het begin in 2012 hanteert de jury bij de beoordeling vijf criteria die zijn onderverdeeld in veertien indicatoren. Bij Excellente Scholen 2013 die zich in 2014 opnieuw aanmelden, kijkt de jury aanvullend naar continuïteit en ontwikkeling. In februari 2014 consulteert ze de Excellente Scholen 2013 over het beoordelingstraject en benut deze input onder meer om de indicatoren scherper te kaderen. De jury werkt haar visie op de opbrengsten in den brede per sector verder uit in het beoordelingskader.

In de lente van 2014 melden de scholen zich aan via een digitaal formulier. Dit formulier heeft het karakter van een zelfevaluatie. De jury ontvangt 187 aanmeldingen van scholen en of schoolsoorten uit het primair onderwijs (inclusief speciaal basisonderwijs), voortgezet onderwijs (inclusief praktijkonderwijs) en (voortgezet) speciaal onderwijs. Dit is ongeveer een derde meer dan in 2013. Het speciaal onderwijs en het voortgezet onderwijs (met uitzondering van het praktijkonderwijs) zijn samen verantwoordelijk voor driekwart van deze toename.

Onder de 187 aanmeldingen zijn 67 scholen en of schoolsoorten die het jaar ervoor het predicaat Excellente School 2013 hebben verworven. De resterende 120 kandidaten, die voor het merendeel 'nieuw' zijn voor de jury, krijgen een uitnodiging om in juni of juli 2014 een presentatie voor een afvaardiging van de jury te houden in Zwolle, Den Bosch of Den Haag.

Na de zomervakantie bezoeken delegaties van de jury 160 scholen en of schoolsoorten. Bij scholen die voortijdig afvallen, zijn ontwikkelingen vaak relatief recentelijk ingezet en is er (nog) geen duidelijke relatie te leggen naar (meerjarig) goede (eind)resultaten. Twee scholen in het speciaal onderwijs worden niet bezocht omdat het instrumentarium van de jury nog niet toereikend is om deze scholen, die een unieke plaats in het Nederlands onderwijsbestel innemen, te kunnen beoordelen.

In december 2014 draagt de jury op grond van de informatie waarover zij op dat moment beschikt in totaal 106 scholen en of schoolsoorten voor aan de staatssecretaris voor toekenning van het predicaat. In aanmerking voor het predicaat Excellente School 2014 komen naar het oordeel van de jury 34

basisscholen, 5 sbo-scholen en 6 scholen voor praktijkonderwijs en 12 schoolsoorten in het speciaal onderwijs en 49 schoolsoorten in het voortgezet onderwijs. Op 26 januari 2015 ontvangen zij het predicaat Excellente School 2014 uit handen van minister-president Mark Rutte en staatssecretaris Sander Dekker.

Onder de 106 nieuwe toekenningen zijn 63 scholen en of schoolsoorten die ook het predicaat Excellente School 2013 hebben ontvangen. Naar het oordeel van de jury zijn deze scholen op hoog niveau gebleven en kunnen ze aantonen dat ze zich verder ontwikkelen op relevante terreinen. Er zijn 43 scholen die voor het eerst een predicaat ontvangen.

Vanaf januari 2015 wordt het traject Excellente Scholen verbonden met het nieuwe gedifferentieerd toezicht door de Inspectie van het Onderwijs. Een tweede onafhankelijke Jury Excellente Scholen neemt de taken van de Jury Excellente Scholen 2012-2014 over. De nieuwe jury valt onder auspiciën van de Inspectie. De uitgangspunten van de toekenning van het predicaat blijven gelijk. Het traject kent inhoudelijk en procedureel belangrijke overeenkomsten met de aanpak van de Jury Excellente Scholen 2012-2014. Na de uitreiking van de predicaten treedt de nieuwe jury naar buiten.

Woord vooraf

Dit is het derde en laatste jaarverslag van de jury Excellente Scholen. De jury heeft in haar werk gezocht naar een valide, betrouwbare, aanvaardbare en bruikbare beoordeling. Ze heeft dit gedaan door een zorgvuldig afgewogen geheel van criteria te hanteren en een procedure te volgen die weloverwogen is en recht doet aan de integriteit en inspanningen van de scholen.

In 2014 is er onderhoud gepleegd en bijstelling verricht aan de vijf criteria en veertien indicatoren. De jury heeft daartoe aan de contactpersonen van de 76 Excellente Scholen 2013 gevraagd welke aspecten zij het meest relevant vinden bij elk van de veertien indicatoren.

Verskillende indicatoren vinden gaandeweg een breed draagvlak. Een excellente school kijkt verder dan het verplichte curriculum. De jury kijkt nadrukkelijk naar resultaten in de breedte. Terreinen als burgerschap, muziek, techniek, zelfbeheersing, internationale oriëntatie tellen evenzeer mee.

Belangrijk punt bij een excellente school is dat zo'n school niet alleen heel goede resultaten in brede zin haalt, maar vooral ook weet welke factoren van belang zijn om bepaalde resultaten te behalen. Een excellente school is dus niet alleen zeer goed, maar weet zeer goed waarom ze zo goed is. Een excellente school heeft geen excellente leerlingen nodig om excellent te zijn.

Een school voldoet aan een samenhangend geheel van criteria die met elkaar het oordeel excellent uitmaken. Het is dus geen wedstrijd; het predicaat komt een school toe op grond van het feit dat ze voldoet aan de criteria.

In totaal heeft de jury 187 aanmeldingen ontvangen, ongeveer een derde meer dan in 2013. Van de 187 aangemelde scholen en of schoolsoorten heeft de jury er 160 bezocht. De kandidaten die niet zijn bezocht, betreffen scholen waar de ontwikkelingen relatief recentelijk zijn ingezet en waarbij er nog geen duidelijke relatie kan worden gelegd naar (meerjarig) goede (eind)resultaten.

Het merendeel van de Excellente Scholen 2013 heeft zich opnieuw aangemeld voor toekenning van het predicaat. Interessant is dat bij deze scholen de optiek verschuift: van excellent worden naar excellent blijven.

De jury heeft 106 scholen/schoolsoorten bij de staatssecretaris voorgedragen die naar het oordeel van de jury in aanmerking komen voor toekenning van het predicaat Excellente School 2014.

De jury is ingesteld voor drie jaren, 2012, 2013 en 2014. Deze jury is intussen opgevolgd door de Jury Excellente Scholen onder voorzitterschap van mevr. drs. G.M.C. (Jet) de Ranitz.

Naast dit jaarverslag over 2014 heeft de jury een verslag gepubliceerd over de hele driejarige periode onder de titel *Gewoonweg Uitstekende Scholen* (Den Haag 2015).

De jury heeft veel waardering voor de scholen die zich hebben aangemeld en

daarmee bijdragen om de kwaliteit van het Nederlandse onderwijs werkelijk zichtbaar te maken.

Prof. dr. Fons van Wieringen
Voorzitter Jury Excellente Scholen 2012-2014

Deel 1 Verslag van de werkzaamheden in 2014

1 De context van het jurywerk in 2014

Begin 2012 installeert minister Van Bijsterveldt een onafhankelijke Jury Excellente Scholen. Deze jury bestaat uit acht personen en is samengesteld op basis van de jarenlange ervaringen van de juryleden in verschillende sectoren van het onderwijs. In de Kamerbrief *Excellente Scholen* van 19 maart 2012 beschrijft de minister haar ambitie om de kracht van excellente scholen te benutten.

‘Een excellente school komt niet vanzelf tot stand. Het is de visie, ambitie en gedrevenheid van bestuurders, schoolleiders, leraren, leerlingen en ouders die scholen tot excellente scholen maken. Het leiderschap dat deze mensen tonen om hun school excellent te maken, is van onschatbare waarde voor het onderwijs. Ik wil dat zij hun drijvende kracht ook inzetten voor andere scholen. Ik zal samen met de jury, de sectorraden en de excellente scholen een aanpak uitwerken om deze stimulerende kracht te benutten om het onderwijs verder op een hoger niveau te tillen.’

Door aandacht te besteden aan goede en excellente scholen kunnen we de kwaliteit van het onderwijs bevorderen.

De minister benoemt de jury voor een termijn van drie jaar, lopend van 2012 tot en met 2014. In het voorjaar van 2014 begint de jury aan haar derde beoordelingstraject. In dit jaarverslag rapporteren we de bevindingen tijdens deze voor de Jury Excellente Scholen 2012-2014 laatste beoordelingsronde.¹

Evens in de voorgaande jaren heeft de jury in 2014 vier oogmerken:

- erkenning en waardering van excellentie;
- zichtbaarmaking van de richtsnoer excellentie;
- verrijking van het publieke debat over onderwijs;
- positionering van de groep excellente scholen in het Nederlandse onderwijsbestel.

Buiten de wetenschap bestaat in Nederland aanvankelijk relatief weinig belangstelling voor scholen die het heel goed doen. De aandacht in het onderwijsveld, de media en de politiek is voornamelijk gericht op de tekortkomingen in het onderwijs. Met haar werk wil de jury erkenning geven aan de zeer goede scholen, en haar waardering uitspreken voor wat deze scholen bereiken en al hebben bereikt. Door hierover te rapporteren en haar bevindingen aan het publiek te presenteren, werkt de jury aan het tweede oogmerk: zichtbaarmaking van excellentie als richtsnoer voor andere scholen.

¹ De bevindingen uit de beoordelingsronden in 2012 en 2013 vindt u in respectievelijk Jury Excellente Scholen (2013). *Maatgevende Scholen I. Excellente scholen in basisonderwijs en voortgezet onderwijs. Eindverslag 2012 van de Jury Excellente Scholen*. Den Haag: Ministerie van OCW. En: Jury Excellente Scholen (2014). *Maatgevende Scholen II. Excellente scholen in primair, (voortgezet) speciaal en voortgezet onderwijs. Eindverslag 2013 van de Jury Excellente Scholen*. Den Haag: Ministerie van OCW. Het verslag over de volledige aanstellingstermijn vindt u in: Jury Excellente Scholen (2015). *Gewoonweg Uitstekende Scholen. Excellente scholen in primair, (voortgezet) speciaal en voortgezet onderwijs. Eindverslag van de Jury Excellente Scholen 2012-2014*. Den Haag: Ministerie van OCW.

Door de aandacht voor excellente scholen, naast de aandacht voor excellente leerlingen, wordt duidelijker wat excellent onderwijs kan zijn en op welke gebieden het zich kan manifesteren. Niet alleen excellente scholen kunnen leren van elkaar; alle scholen kunnen inspiratie opdoen door kennis te nemen van wat excellente scholen doen. Hiermee hoopt de jury bovendien een bijdrage te leveren aan de verbreding en verrijking van het onderwijsdebat. Hoewel dit debat in dit kader zich nog vaak richt op de wenselijkheid van de aanwijzing van excellente scholen, merkt de jury dat de aandacht voor de inhoudelijke kant van excellent onderwijs toeneemt. Er komt meer discussie over wat goed gaat op school en welke aanpak werkt. Als laatste oogmerk kunnen aan excellente scholen bepaalde taken in het onderwijsbestel worden toevertrouwd.²

Gedurende haar aanstellingstermijn bezoekt de jury ongeveer 450 scholen en of schoolsoorten. Ruim een kwart van deze bezoeken is aan scholen die zich voor een tweede of derde keer kandidaat stellen. Een groot deel van deze scholen doet dat nadat ze in het voorliggende jaar het predicaat Excellente School hebben verworven.

Sinds 2012 heeft de jury in totaal 134 scholen of schoolsoorten voorgedragen voor het predicaat. Voor een deel gaat het om scholen die voor een tweede of derde keer op rij het predicaat Excellente School krijgen toegekend.

Deze excellente scholen kunnen aantonen dat ze het hoge niveau van het voorliggende jaar hebben weten vast te houden en dat er binnen de school sprake is van verdere ontwikkeling op diverse relevante terreinen. De namen van deze scholen vindt u in Deel 2 van dit verslag, op de lijst met Excellente Scholen 2014, naast namen van zeventig andere, deels nieuwe, excellente scholen.

De lijst met scholen die de jury in 2014 voordraagt laat net als in 2012 en 2013 een breed spectrum zien waarin de verscheidenheid van het Nederlandse onderwijsbestel tot uitdrukking komt.

Vanaf 1 januari 2015 wordt het traject Excellente Scholen verbonden met het nieuwe gedifferentieerd toezicht in het primair onderwijs (inclusief speciaal basisonderwijs), voortgezet onderwijs (inclusief praktijkonderwijs) en expertisecentra (speciaal onderwijs en voortgezet speciaal onderwijs). Onder het gedifferentieerd toezicht breidt de Onderwijsinspectie haar oordelen uit naar de categorieën 'voldoende' en 'goed'. Met de invoering van gedifferentieerd toezicht wil de Inspectie bijdragen aan de totstandkoming van een kwaliteitscultuur waarbij het voor alle partijen vanzelfsprekend is te streven naar verbetering, ook al is het basisniveau op orde of is het niveau zelfs goed. Een predicaat 'excellent' sluit daar goed op aan. Voor de aanwijzing van excellente scholen heeft de Inspectie een jury benoemd. Deze tweede Jury Excellente Scholen staat onder voorzitterschap van mevrouw drs. G.M.C. (Jet) de Ranitz, voorzitter College van Bestuur Hogeschool Inholland en heeft inmiddels haar taken opgenomen.

² Voor een aantal voorbeelden hiervan, zie paragraaf 2.3.

2 Inzicht in functies van excellente scholen

Tot de oogmerken van de jury behoort, naast de erkenning en waardering van excellentie van individuele scholen, de zichtbaarmaking van de richtsnoer excellentie, de verrijking van het publieke debat over onderwijs, en de positionering van Excellente Scholen in het Nederlandse onderwijsbestel. In dit hoofdstuk gaan we kort in op de reacties van onderwijsorganisaties op de aanwijzing van excellente scholen door een jury en de wijze waarop dit gebeurt. Daarna bespreken we de ervaringen van de excellente scholen met het traject, en de reacties van de omgeving op de toekenning van het predicaat. Ten slotte benoemen we enige functies die excellente scholen binnen het onderwijsbestel kunnen vervullen.

2.1 Reacties van onderwijsorganisaties

Aanvankelijk staan verschillende organisaties in en rond het onderwijs tamelijk kritisch tegenover het benoemen van excellente scholen. Nu het traject Excellente Scholen haar derde ronde afsluit, zijn de reacties aanmerkelijk positiever.

In de landelijke media concentreert de aandacht zich vooral rond de uitreiking van het predicaat, die jaarlijks in de maand januari plaatsvindt. Het gaat hierbij veelal om inhoudelijke vraagstukken rond het predicaat; wat betekent dit voor het onderwijs, wat betekent het om excellent te zijn en hoe kijkt het onderwijsveld tegen het predicaat aan?

De PO-raad en de VO-raad geven beide aan het belangrijk te vinden dat het predicaat niet alleen afhangt van opbrengsten maar dat er vooral aandacht is voor de brede opdracht van de school, de toegevoegde waarde en de eigen ambities van de school. Zij vinden het positief dat de kennis en ervaring van de 'excellente' scholen kan dienen als inspiratie voor andere scholen en zo ten goede komt aan de hele sector.

Diverse andere actoren zoals CNV Onderwijs en Verus, vereniging voor christelijk onderwijs, geven aan het concept van excellentie te steunen, maar willen voorkomen dat het uitmondt in een prestatieslag tussen scholen. Het streven moet erop gericht zijn om voor leerlingen het beste te bereiken.

Uit een evaluatieonderzoek naar het predicaat dat is uitgevoerd door de Universiteit Utrecht, Regioplan en DUO³ blijkt dat een groot deel van de scholen die niet aan het traject hebben deelgenomen de ontwikkelingen lijkt af te wachten.

2.2 Ervaringen van excellente scholen en reacties vanuit hun omgeving

Scholen die zich de afgelopen jaren hebben aangemeld, zijn overwegend positief over het traject. Volgens het al genoemde evaluatieonderzoek zou bijna 90% van de excellente scholen andere scholen zonder meer aanraden om aan het traject

³ Ten Berge, J.H., Van den Berg, B.A.M., Van Ravenswaaij, H., Mol, N., Bertling, L., Paulussen-Hoogeboom, M.C., Van der Wel, J.J. (2014). *Evaluatieonderzoek naar het predicaat Excellente School*. Amsterdam: Regioplan i.s.m. Universiteit Utrecht.

deel te nemen. De scholen die het predicaat niet hebben verworven, zijn gematigder.

Toekenning van het predicaat heeft vooral positieve gevolgen gehad voor de scholen. De motivatie van de school om zich verder te ontwikkelen is versterkt, het zelfbewustzijn is gegroeid en de toekenning heeft een positieve uitwerking op het team. In het evaluatieonderzoek noemen scholen als negatieve gevolgen dat ze de indruk hebben dat andere scholen het hen haast kwalijk nemen dat ze zich op deze wijze willen onderscheiden, en dat de verwachtingen van vooral ouders ten aanzien van de school zijn toegenomen. Deze bevindingen sluiten goed aan bij de ervaringen van de juryleden en experts tijdens hun contacten met de scholen, bijvoorbeeld tijdens de bezoeken aan scholen.

Een van de effecten van de toekenning van het predicaat kan zijn dat zich bij een excellente school meer zorgleerlingen aanmelden. Ook juryleden en experts noemen deze ontwikkeling. Het evaluatieonderzoek laat op basis van gegevens van DUO zien dat zowel excellente basisscholen als excellente scholen voor het voortgezet onderwijs vooral in het eerste jaar na verwerving van het predicaat profiteren van een groei in het leerlingenaantal. Desgevraagd geven diverse scholen aan dat de leerlingenpopulatie ook van samenstelling wijzigt.

Excellente scholen ontvangen veel lokale en regionale reacties, en aandacht in de regionale pers, radio en tv. Sommige melden een toename van informatieverzoeken en bezoeken door geïnteresseerde scholen. Hoewel ze dit vaak positief vinden, geven sommige excellente scholen aan dat het hen ook weleens te veel wordt. De publiciteit en ervaringen van deelnemende scholen leiden er ook toe dat het debat over excellentie steeds meer over feitelijke excellentie gaat.

In het voortgezet onderwijs zien we dat de toekenning van de predicaaten aan scholen in 2012 en 2013 ertoe leidt dat andere scholen uit de regio zich in 2014 eveneens kandidaat stellen. Voorbeelden van zulke regio's zijn Eindhoven, Nijmegen en Rotterdam.

Veel scholen die zich aanmelden, maar het predicaat niet ontvangen, zeggen in het evaluatieonderzoek daarvan geen expliciete gevolgen te ondervinden. De scholen die wel effecten ondervinden, noemen even vaak positieve als negatieve gevolgen. Als positieve effecten noemen scholen bijvoorbeeld een toegenomen bewustwording waar de school voor staat en waar de school aan kan werken; negatieve effecten zijn een verminderd zelfvertrouwen binnen het team en onduidelijkheid over wat de school moet doen om wel het predicaat te verwerven.

2.3 Functies van excellente scholen

De Jury Excellente Scholen meent dat er in het Nederlandse onderwijsbestel een speciale taak kan zijn weggelegd voor excellente scholen.

In de eerste plaats kunnen excellente scholen optreden als voorbeeldscholen. Deze scholen kennen verschillende expertisegebieden die zij zeer succesvol tot uitvoering brengen. Excellente scholen kunnen als voorbeeld en ter inspiratie gelden voor andere partijen, zoals andere scholen, bewindslieden, landelijke en lokale politici, de media en internationale contacten. Het is dan belangrijk dat excellente scholen zich laten zien en hun goede praktijken delen.

Excellente scholen kunnen ook worden benut als opleidingsschool. De Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO) hanteert een aantal voorwaarden waaronder opleidingsscholen in aanmerking komen voor financiering. Een daarvan is dat de school niet als 'zwak' of 'zeer zwak' is beoordeeld door de Inspectie. De Jury Excellente Scholen adviseert dit criterium te verleggen. In Nederland zou het praktisch kunnen worden dat alleen 'excellente' scholen een opleidingsschool kunnen zijn; het predicaat excellent wordt daarmee de licentie tot opleidingsschool. Als consequentie kan verlies van deze status ook verlies van de licentie betekenen.

Ten slotte kunnen excellente scholen een toonaangevende rol spelen in experimenten als de pilot regelluwe scholen. Het huidige kabinet maakt op vele manieren werk van het geven van meer ruimte en het verminderen van regeldruk. Een uitwerking hiervan in het onderwijs is de Pilot regelluwe scholen, waarin excellente scholen maximale ruimte krijgen. Goede scholen, en zeker excellente, komen gezien hun onomstreden kwaliteiten hier bij uitstek voor in aanmerking. In de pilot, die in 2015 start, wordt samen met de betrokken partijen, waaronder de deelnemende excellente scholen, geïnventariseerd welke knelpunten zich binnen de verschillende sectoren voordoen en hoe die kunnen worden aangepakt.

3 Onderhoud en bijstelling criteria en indicatoren

Vanaf haar aanstelling in 2012 consulteert de jury op diverse momenten scholen en andere betrokkenen. De consultaties zijn gericht op onderhoud en bijstelling van de vijf criteria en de veertien indicatoren. In dit hoofdstuk beschrijven we de opbrengsten van de consultatie die in februari 2014 plaatsvindt en waaraan Excellente Scholen 2013 deelnemen.

3.1 Consultatie Excellente Scholen 2013

Tijdens een consultatie in maart 2013 onder juryleden en experts en onder Excellente Scholen 2012 wordt per indicator een aantal aspecten geformuleerd.⁴ In 2014 betreft de jury opnieuw excellente scholen bij de aanscherping van haar visie op de beoordelingscriteria en indicatoren. In februari 2014 benadert ze daarvoor de 71 contactpersonen van de 76 Excellente Scholen 2013⁵ per e-mail met het verzoek mee te werken aan een korte digitale consultatie. In deze consultatieronde wordt de scholen gevraagd welke aspecten zij het meest relevant vinden bij elk van de veertien indicatoren. Op basis van deze consultatie scherpt de jury de indicatoren verder aan.

Driekwart van de scholen (54 respondenten) geeft gehoor aan de oproep van de jury (zie tabel 3.1). Iets meer dan de helft van de respons bestaat uit scholen die zowel in 2013 als in 2012 het predicaat hebben verworven.

Tabel 3.1 Verdeling van de respons over de sectoren (2014)

	Aantal	Percentage
Basisonderwijs	21	39%
Voortgezet onderwijs	27	50%
Sbo, so/vso en pro	6	11%

In de volgende paragraaf presenteren we per indicator (1) de aspecten die tijdens de eerste consultatieronde in 2013 naar voren zijn geschoven door de jury en de experts presenteren we per indicator de uitkomsten van de laatste consultatie. De meest genoemde aspecten wegen het zwaarst volgens de Excellente Scholen 2013. De consultatie geeft daarmee inzicht in wat de scholen belangrijke (en minder belangrijke) aspecten vinden.

⁴ Een verslag hiervan vindt u in Jury Excellente Scholen (2014) *Maatgevende scholen II. Excellente scholen in primair, (voortgezet) speciaal en voortgezet onderwijs*. Den Haag: Ministerie van OCW.

⁵ Diverse scholen ontvangen in januari 2014 het predicaat voor meerdere schoolsoorten. De contactpersonen van deze scholen worden eenmaal benaderd.

3.2 Aspecten per indicator

Criterium 1: de school behaalt zeer goede resultaten, breed opgevat, op verschillende terreinen.

Indicator I: school kan goede resultaten aantonen op de kernvakken (respectievelijk taal en rekenen-wiskunde).

Aspecten genoemd in consultatieronde 2013

- De resultaten over drie jaren (CE kernvakken vo, eindtoets, entreetoets, andere vaststelling) zijn zeer goed.
- De scores vertonen een evenwichtigheid over de jaren.
- De tussentijdse resultaten zijn overtuigend.

Aspecten in consultatieronde 2014 (% Excellente Scholen 2013 dat dit noemt)

- De school heeft een overtuigende aanpak om resultaten te behouden of te herstellen (indien er sprake is van een incidentele lage score) (genoemd door 70% van de respondenten).
- De resultaten zijn over de volle breedte van de school goed (niet alleen de eindopbrengsten) (57%).
- De resultaten over drie jaren (CE kernvakken, eindtoets, entreetoets, andere vaststelling) zijn zeer goed (39%).
- De scores vertonen een evenwichtigheid over de jaren (26%, vooral genoemd door vo-scholen).
- Er is een overtuigend perspectief op een goed resultaat in 2015 (bijvoorbeeld met behulp van de resultaten in lagere leerjaren/groepen) (2%).

Indicator II: school kan goede resultaten aantonen op de andere vakken (dan taal en rekenen-wiskunde of Nederlands, Engels en wiskunde) uit het wettelijk standaardcurriculum.

Aspecten genoemd in 2013

- De school boekt goede resultaten op speciale of bijzondere vakken uit het standaardcurriculum.
- De resultaten over drie jaren (CE andere vakken vo, eindtoets, entreetoets, andere vaststelling) zijn zeer goed.
- De scores vertonen een evenwichtigheid over de jaren.

Aspecten in consultatieronde 2014 (% Excellente Scholen 2013 dat dit noemt)

- De resultaten zijn over de volle breedte van de school goed (niet alleen de eindopbrengsten) (54%).
- De school heeft een overtuigende aanpak om resultaten te behouden of te herstellen (indien er sprake is van een incidentele lage score) (46%).
- Resultaten over drie jaren (CE andere vakken, eindtoets, entreetoets, andere vaststelling) zijn (zeer) goed (37%).
- De scores vertonen een evenwichtigheid over de jaren (30%).
- Er worden goede resultaten behaald op speciale of bijzondere vakken uit het curriculum zoals filosofie, techniek, wetenschap, ondernemen, ontwerpen (28%).

Indicator III: school kan goede resultaten aantonen op leergebieden als burgerschap, sociaal-emotionele vorming, culturele vorming, redzaamheid, probleemoplossend vermogen.

Aspecten genoemd in 2013

- De school heeft een leerlijn opgezet voor het betreffende leergebied (eventueel in samenhang met een methode).
- Resultaatvaststelling (toetsen, werkstukken, producten, zichtbaarheid in de school) worden op het leergebied/de leergebieden regulier uitgevoerd en gebruikt.
- De school kan ten minste aantonen dat de opbrengsten aannemelijk zijn (*geldt voor sbo/so/vso/pro*).

Aspecten in consultatieronde 2014 (% Excellente Scholen 2013 dat dit noemt)

- De breedte en systematiek van het extra aanbod (zo mogelijk in relatie tot leerlingssubgroepen) zijn adequaat (56%).
- De school heeft een leerlijn opgezet voor het betreffende leergebied (soms in samenhang met een methode) (44%, vooral genoemd door po).
- Er zijn veel deelnemers aan de activiteiten en er is een behoorlijke spreiding van deelnemers (40%).
- Het betreffende leergebied is herkenbaar in het professionaliseringsbeleid van de school (31%).
- Resultaatvaststellingen (toetsen, werkstukken, producten, zichtbaarheid in de school) worden op het leergebied/de leergebieden regulier uitgevoerd en gebruikt (24%).

Conclusie Criterium 1

Bij de indicatoren die iets zeggen over de opbrengsten van de school noemen scholen net als tijdens de vorige consultatie (begin 2013) vaak aspecten als goede opbrengsten en een overtuigende aanpak om die resultaten te behouden of herstellen. Bij de aanvullende leergebieden gaat het vooral om aspecten die aangeven dat er sprake is van een onderbouwde aanpak. Het voortgezet onderwijs lijkt zich in haar keuze van aspecten wat sterker op eindopbrengsten te oriënteren en minder op de resultaten over de volle breedte dan het basisonderwijs.

Criterium 1 sbo, so/vso en pro

De reacties (van de zes scholen) zijn nogal versnipperd; elke school legt een eigen accent. Het ontwikkelingsperspectief is min of meer normgevend.

Criterium 2: de school weet succesvol om te gaan met omstandigheden waarin de school moet werken.

Voor sbo, so/vso en praktijkonderwijs is de jury geïnteresseerd in omstandigheden die zich voordoen *naast* de sectorspecifieke leerlingkenmerken. Het gaat dus om omstandigheden die specifiek zijn voor de school zelf en niet voor de sector of het cluster waaronder de school valt.

Indicator IV: school heeft de kenmerken van de leerlingenpopulatie scherp in beeld gebracht en benut deze kennis van de leerlingenpopulatie voor de inrichting van het onderwijsproces.

Aspecten genoemd in 2013

- De school hanteert didactische differentiaties die voortkomen uit analyses van

leerlingkenmerken (zowel voor zwakke als voor goede leerlingen).

- De school formuleert (voortdurend) de behoeften van de leerlingenpopulatie en indien nodig van specifieke delen van de populatie.

Aspecten in consultatieronde 2014 (% Excellente Scholen 2013 dat dit noemt)

- De profilering van de school sluit aan bij de specifieke behoeften van de leerlingenpopulatie (60%).
- De school hanteert didactische differentiaties die voortkomen uit analyses van leerlingkenmerken (52%).
- De school besteedt (ook) veel aandacht aan goedpresteerders (extra taken, extra aanbod, extra tijd) (46%).
- De behoeften van de leerlingenpopulatie en indien nodig van specifieke delen van de populatie worden geformuleerd (31%).
- De data over populatiekenmerken worden systematisch verzameld en bewerkt (10%).

Indicator V: school laat zien dat er gezien de (sterke respectievelijk zwakke) leerlingenpopulatie een zeer goed resultaat wordt behaald.

Aspecten genoemd in 2013

- De school heeft een duidelijke redenering over welke leerlingkenmerken worden verdisconteerd en legt een verband met de behaalde resultaten.
- De school houdt systematisch rekening met regio- en schoolspecifieke leerlingkenmerken zoals taalachterstand (dialect, anderstalige ouders) en zorgleerlingen.

Aspecten in consultatieronde 2014 (% Excellente Scholen 2013 dat dit noemt)

- De school houdt systematisch rekening met leerlingkenmerken zoals taalachterstand (dialect, anderstalige ouders), zorgleerlingen, specifieke zorgvraag van leerlingen (79%).
- De school heeft vastgesteld welke opbrengsten ze nastreeft met haar leerlingen (71%).
- De school heeft een duidelijke redenering over welke leerlingkenmerken worden verdisconteerd (29%).
- De school houdt systematisch rekening met individuele leerlingkenmerken zoals werkloosheid, gebroken gezinnen (10%).
- De school houdt systematisch rekening met landelijk gehanteerde leerlingkenmerken zoals opleidingsniveau van ouders (6%).

Indicator VI: school benut het inzicht in leerwinst bij onderscheiden categorieën leerlingen.

Aspecten genoemd in 2013

- Er vinden met regelmaat trendanalyses plaats die indien nodig leiden tot interventies op niveau van school-, afdelings-, groeps-, sectie- en/of vakplan en individueel handelingsplan.
- De school vertaalt cijfers over leerwinst naar differentiaties aan de onderkant en aan de bovenkant (zwak- en goedpresteerders).

Aspecten in consultatieronde 2014 (% Excellente Scholen 2013 dat dit noemt)

- Er vinden met regelmaat trendanalyses plaats die indien nodig leiden tot

interventies op het niveau van schoolplan, groepsplan en individueel handelingsplan c.q. ontwikkelingsperspectief (77%).

- De school heeft inzicht in de resultaten van individuele leerlingen op in elk geval de kernvakken (bijvoorbeeld spelling, begrijpend lezen en rekenen-wiskunde of relevante onderdelen voor Nederlands, Engels en wiskunde) (60%, speelt overigens veel minder in het po).
- De school vertaalt cijfers over leerwinst naar differentiaties aan de onderkant en aan de bovenkant (zwak- en goedpresteerders) (29%).
- De school analyseert de leerwinst en benut de leerwinstvaststellingen (23%).
- De leerwinstvaststelling is een breed ingezette praktijk in de school (6%).

Conclusie Criterium 2

Bij de indicatoren waarmee de jury in kaart brengt wat de context is waarbinnen de school werkt, is het belangrijk dat een school rekening houdt met leerlingkenmerken, doelen stelt die ze met de leerlingen wil behalen en met regelmatige trendanalyses bijhoudt of deze ook gerealiseerd worden.

Trendanalyses zijn tijdens de laatste consultatie (2014) vaker door de scholen aangestipt dan in 2013.

Criterium 3: de school heeft een goed inzicht in de factoren die (aantoonbaar) bijdragen aan deze resultaten in brede zin en legt een duidelijke koppeling tussen deze factoren en de visie van de school op goed onderwijs.

Indicator VII: school laat zien dat deze aanpak bijdraagt aan verhoging van de kwaliteit van het primaire proces.

Aspecten genoemd in 2013

- Een school-, afdeling-, sectie- en of vakspecifieke aanpak voor (activerende) didactiek is geëxpliciteerd en wordt bewust gehanteerd.
- De school-, afdeling-, sectie- en of vakspecifieke aanpak werkt door in het onderwijsproces en is volledig geïntegreerd in de plannen op de verschillende niveaus.
- Effecten van de aanpak op de resultaten worden geëvalueerd.

Aspecten in consultatieronde 2014 (% Excellente Scholen 2013 dat dit noemt)

- De school voert systematisch zelfevaluaties uit die indien nodig leiden tot bijstelling van haar aanpak (73%).
- De schoolspecifieke aanpak werkt door in het hele onderwijsproces (56%).
- Een schoolspecifieke aanpak voor didactiek is geëxpliciteerd en wordt bewust gehanteerd (35%).
- De schoolspecifieke aanpak is volledig geïntegreerd in het groepsplan, jaarplan (27%).
- De aanpak wordt toegepast op helder omschreven domeinen en voor afgebakende subgroepen (6%).

Indicator VIII: school laat zien dat deze aanpak bijdraagt aan verhoging van de kwaliteit van de organisatie van de school.

Aspecten genoemd in 2013

- De school-, afdelings- of sectieleiding heeft een gezamenlijke visie en aanpak op het onderwijs, draagt de visie en aanpak uit en faciliteert het personeel.

- Binnen het school-, afdelings- of sectieteam is er draagvlak voor de visie van de schoolleiding.
- De specifieke aanpak is zichtbaar in het schoolklimaat.

Aspecten in consultatieronde 2014 (% Excellente Scholen 2013 dat dit noemt)

- De schoolleiding heeft een gezamenlijk visie en aanpak op het onderwijs, draagt deze visie en aanpak uit en faciliteert het personeel (71%).
- De school voert systematisch zelfevaluaties uit die indien nodig leiden tot bijstelling van haar organisatie (46%).
- De schoolspecifieke aanpak is zichtbaar in het schoolklimaat en in het soort leiderschap waarvoor is gekozen (31%).
- De school heeft wanneer het gaat om de organisatie hoge scores bij tevredenheidsonderzoeken onder leraren en ouders (27%).
- Binnen het team is er draagvlak voor de visie van de schoolleiding (23%).

Conclusie Criterium 3

De Excellente Scholen 2013 wijzen op het belang van een gezamenlijke visie op het onderwijs (en de aanpak). Daarnaast is opvallend dat het belang van systematische zelfevaluaties bij beide indicatoren in de laatste consultatieronde duidelijk vaker wordt genoemd dan in de vorige ronde. Het evalueren van de aanpak is te zien als voorwaardelijk bij de indicatoren die onder criterium 4 vallen.

Criterium 4: de school realiseert verbetering van de onderwijsresultaten door het onderwijsproces en de schoolorganisatie te versterken.

Indicator IX: school toont aan dat veranderingen die zijn aangebracht in het onderwijsproces ervoor zorgen dat de resultaten van de leerlingen verbeteren.

Aspecten genoemd in 2013

- Periodieke trend- of leerwinstanalyses op school-, afdelings-, sectie- en of vakniveau en indien nodig daaruit voortvloeiende interventies zijn gebruikelijk.
- De school laat een aantoonbare relatie zien tussen de interventies en de verbeterde resultaten.

Aspecten in consultatieronde 2014 (% Excellente Scholen 2013 dat dit noemt)

- De school kent onderbouwde en bewuste verbeteringen over een langere periode (65%).
- Periodieke trendanalyses op schoolniveau en indien nodig daaruit voortvloeiende interventies zijn gebruikelijk (60%).
- De school laat een aantoonbare relatie zien tussen de interventies en de verbeterde resultaten (37%).
- De school kent onomstreden voorbeelden van (recente) veranderingen die de resultaten evident verbeterden (21%).
- De school kent een uitgewerkte en benutte systematiek in omgaan met (onverwacht) slechte resultaten (12%).

Indicator X: school heeft ervaring met het vasthouden van de resultaten en laat zien dat de succesvolle werkwijze is geborgd.

Aspecten genoemd in 2013

- De school heeft een vast systeem van kwaliteitszorg (toetsing, analyses, bespreking van de resultaten en, indien nodig, de inzet maatregelen om deze te

verbeteren, ook op docentniveau) dat actueel is.

- Binnen de school zijn er personen verantwoordelijk voor dit proces (directeur, IB'er, afdelingsleider, enzovoort).

Aspecten in consultatieronde 2014 (% Excellente Scholen 2013 dat dit noemt)

- Er is in de school sprake van een planmatige aanpak (vastgelegd in jaarplan, schoolplan, en dergelijke) (56%).
- Het is gebruikelijk binnen de school dat er open wordt gesproken over de resultaten en de wijze waarop deze tot stand komen (48%).
- De school heeft een up-to-date systeem van kwaliteitszorg (toetsing, analyses, bespreking van de resultaten en indien nodig de inzet van maatregelen om deze te verbeteren) (46%, in het vo veel minder vaak genoemd dan in het po).
- De schoolleiding hanteert een verklaarbare mix van routine, verbetering en vernieuwing (29%).
- Binnen de school zijn er personen verantwoordelijk voor dit proces (directeur, IB'er, afdelingsleider, enzovoort) (17%).

Indicator XI: het lerend en verbeterend vermogen van de school is evident.

Aspecten genoemd in 2013

- Professionalisering, verhoging van het opleidingsniveau, innovatie en dynamiek zijn zichtbaar in veel activiteiten en in de resultaten.
- Binnen de school is draagvlak voor kennisdeling en ontwikkeling.
- De school heeft inzicht in de kwaliteiten en vaardigheden van haar personeel.

Aspecten in consultatieronde 2014 (% Excellente Scholen 2013 dat dit noemt)

- Binnen de school is draagvlak voor kennisdeling en ontwikkeling (65%).
- Professionalisering, verhoging van het opleidingsniveau, innovatie en dynamiek zijn zichtbaar in veel activiteiten (62%).
- Het opleidingsbeleid van de school versterkt het excellentieprofiel van de school (31%).
- Er zijn succesvolle pogingen om een geheel aan schoolspecifieke kennis vast te leggen en te delen (25%).
- De school kent veel intercollegiale activiteiten (15%).

Conclusie Criterium 4

Excellente Scholen kiezen in ongeveer gelijke mate aspecten bij deze indicatoren als in de vorige consultatie. Het komt erop neer dat van een excellente school kan worden verwacht dat deze ervaring heeft met een onderbouwde en breed gedragen aanpak die er continu op gericht is het onderwijs te verbeteren.

Criterium 5: de school is een goed presterende school met een opvallend profiel (excellentieprofiel) dat in de school als geheel doorwerkt en de reputatie van de school bevestigt.

Indicator XII: school heeft een gericht excellentiebeleid ingezet; dit beleid heeft een duidelijke focus en werkt door in de hele school.

Aspecten genoemd in 2013

- Er nemen substantiele groepen leerlingen deel aan het excellentieprogramma van de school.
- Het excellentiebeleid van de school of schoolsoort wordt al gedurende een

aantal jaren (bijvoorbeeld drie) in praktijk gebracht.

Aspecten in consultatieronde 2014 (% Excellente Scholen 2013 dat dit noemt)

- Het excellentiebeleid van de school wordt al enkele jaren in praktijk gebracht (60%).
- De herkenbaarheid van het excellentiegebied (domein, doelgroep) voor andere, externe partijen (bijvoorbeeld ouders bij de schoolkeuze, andere scholen) is evident (42%).
- Er nemen substantiële groepen leerlingen deel aan het excellentieprogramma van de school (40%, telt vooral in het vo).
- De school profileert zich op een excellentiegebied (29%).
- Het is duidelijk op welk domein en welke subgroepen het excellentiebeleid van de school zich richt (27%).

Indicator XIII: het gebied respectievelijk de gebieden waarop de school uitblinkt, wordt/worden erkend door andere scholen.

Aspecten genoemd in 2013

- De school of schoolsoort wordt binnen de netwerken waaraan ze deelneemt als een koploper gezien.
- De schooltheorie (aanpak en resultaten) van de school of schoolsoort wordt herkend door de referentschool (waarom is deze school excellent?).
- Detaillering van onderlinge verbanden, netwerken, werkgroepen, tussen school en referentschool is overtuigend.
- Er is een hoge mate van overeenstemming tussen het excellentiegebied dat de school zelf aangeeft en dat de referentschool noemt.

Aspecten in consultatieronde 2014 (% Excellente Scholen 2013 dat dit noemt)

- De schooltheorie (aanpak en resultaten) van de school wordt herkend door de referentschool (waarom is deze school excellent?) (64%).
- De school wordt binnen de netwerken waaraan ze deelneemt als een voorloper gezien (60%).
- Er is een hoge mate van overeenstemming tussen het excellentiegebied dat de school zelf aangeeft en dat de referentschool noemt (50%, in po veel minder genoemd dan in vo).
- Detaillering van onderlinge verbanden, netwerken, werkgroepen tussen school en referentschool is overtuigend (17%).
- De school wint regelmatig prijzen (4%).

Indicator XIV: school heeft concrete plannen om de focus op excellentie in de toekomst verder te versterken.

Aspecten genoemd in 2013

- De plannen van de school of schoolsoort sluiten goed aan bij de geëxpliciteerde aanpak van de school.
- Het draagvlak voor deze plannen is duidelijk aanwezig.

Aspecten in 2014 genoemd door Excellente Scholen 2013 (frequentie)

- De plannen van de school sluiten goed aan bij de geëxpliciteerde aanpak van de school (52%).
- Er is een gestage verbreding van de werking van het excellentieprogramma naar andere subgroepen leerlingen (44%, vooral genoemd in vo).

- Het draagvlak van deze plannen is duidelijk aanwezig (39%).
- De aansluiting van de plannen op de specifieke behoeften van subgroepen leerlingen van de school is evident (37%).
- De plannen zijn uitgewerkt in een plan van aanpak (23%).

Conclusie Criterium 5

De aspecten die de Excellente Scholen 2013 kiezen, wijzen op het belang van coherentie (aansluiting bij het beleid en bij doelgroepen) en herkenbaarheid bij de vaststelling van dit criterium. Wanneer we de opbrengsten van de consultatie vergelijken met die tijdens de vorige meting, zijn enige verschuivingen te zien die we hieronder bespreken.

3.3 Vergelijking met de opbrengsten uit de vorige consultatie

Aan de eerdere consultatie (voorjaar 2013) werkten 36 excellente scholen mee. De verdeling over de sectoren verschilt met de huidige respons. In 2013 is het basisonderwijs het sterkst vertegenwoordigd (met 60%). In 2014 zijn meer reacties afkomstig uit het voortgezet onderwijs (50%). Dit verklaart in sterke mate de 'veranderingen' in de mate waarin aspecten worden genoemd. Er zijn echter verschuivingen die niet direct tot de veranderde samenstelling van de responsgroep te herleiden zijn. We noemen de belangrijkste.

- Indicator II: lagere score bij *De school heeft een overtuigende aanpak om resultaten te behouden of te herstellen* (was in 2013 61%, is in 2014 46%).
- Indicator IV: lagere score bij *De school hanteert didactische differentiaties die voortkomen uit analyses van leerlingkenmerken* (was 67%, is 52%).
- Indicator VI: hogere score bij *Er vinden met regelmaat trendanalyses plaats die indien nodig leiden tot interventies op niveau van schoolplan, groepsplan en individueel handelingsplan c.q. ontwikkelingsperspectief* (was 69%, is 77%).
- Indicator VII: hogere score bij *De school voert systematisch zelfevaluaties uit die indien nodig leiden tot bijstelling van haar aanpak* (was 51%, is 73%). Dit komt vooral doordat het aspect in 2014 vaker dan in 2013 genoemd wordt door het basisonderwijs. Bij indicator VIII zien we iets vergelijkbaars bij *De school voert systematisch zelfevaluaties uit die indien nodig leiden tot bijstelling van haar organisatie* (was 23%, is 46%).
- Indicator VIII: hogere score bij *De schoolleiding heeft een gezamenlijke visie en aanpak op het onderwijs, draagt deze visie en aanpak uit en faciliteert het personeel* (was 51%, is 71%).
- Indicator XII: lagere score bij *De herkenbaarheid van het excellentiegebied (domein, doelgroep) voor anderen, externe partijen (bijvoorbeeld ouders bij de schoolkeuze, andere scholen) is evident* (was 56%, is 42%).
- Indicator XIII: hogere score bij *De schooltheorie (aanpak en resultaten) van de school wordt herkend door de referentschool (waarom is deze school excellent?)* (was 50%, is 64%).
- Indicator XIV: hogere score bij *De plannen van de school sluiten goed aan bij de geëxpliciteerde aanpak van de school* (was 41%, is 52%). De toename is vooral te wijten aan het basisonderwijs en de nieuwe onderwijssoorten.
- Indicator XIV: lagere score bij *De aansluiting van de plannen op de specifieke behoeften van subgroepen leerlingen van de school is evident* (was 53%, is 37%).

3.4 Continuïteit en ontwikkeling

Bij een herhaalde beoordeling van scholen die het voorgaande jaar het predicaat Excellente School hebben verworven, concentreert de jury zich op twee kerncriteria: continuïteit en ontwikkeling. Met continuïteit bedoelt de jury dat de school het hoge niveau op grond waarvan ze in het voorliggende jaar het predicaat heeft verworven, (in grote lijnen) heeft weten vast te houden. Ontwikkeling betekent dat de school blijft streven naar verbetering binnen haar aanpak en naar versterking van haar excellentie.

Onder de 52 deelnemers aan de consultatie zijn er 29 afkomstig van scholen die zowel in 2012 als in 2013 het predicaat hebben verworven. Aan deze respondenten is een aantal aspecten voorgelegd die betrekking hebben op continuïteit en ontwikkeling.⁶ De uitkomst van dit onderdeel van de consultatie is echter weinig onderscheidend omdat de respondenten nagenoeg alle aspecten belangrijk vonden.⁷

3.5 Vertaling naar de indicatoren van de jury

De bevindingen uit de consultatie worden gebruikt om de indicatoren bij de aanpassing van de aanmeldingsformulieren voor 2014 scherper te kaderen.

Tijdens een bijeenkomst van de juryleden en experts op 28 mei 2014 worden de resultaten uit beide consultaties opnieuw besproken. De belangrijkste uitkomsten zijn dat de jury en experts bij de indicatoren I en II wat scherper kiezen voor zeer goede resultaten en evenwichtigheid daarvan over de jaren, dan de geconsulteerde scholen (met name in 2013). Daarnaast menen de juryleden en experts dat scholen moeten kunnen aantonen dat ze de leerwinst bijhouden. Er is inzicht in de vorderingen op groepsniveau én die van de individuele leerlingen. Indien nodig stuurt de school bij op grond van de vastgestelde leerwinst.

Specifiek voor de indicatoren onder criterium 3 en 4 wijzen juryleden en experts op het belang van borging van de aanpak door de school. Ten slotte stellen juryleden en experts vast dat de school om in aanmerking te komen voor een predicaat, zich op een aspect positief dient te onderscheiden van 'goede' scholen (het *excellentieprofiel* van de school), dat door de school zelf onder woorden wordt gebracht. Een volwaardig excellentiebeleid is planmatig, kent duidelijke doelen en wordt op gezette tijden geëvalueerd. Bovendien is het draagvlak voor dat beleid horizontaal en verticaal verankerd.

De visie van de jury (en experts) op de opbrengsten in den brede is per sector verder uitgewerkt in het beoordelingskader.

⁶ De aspecten die de jury voor continuïteit en ontwikkeling voorlegt, zijn geënt op respectievelijk de indicatoren I, II, III, V en X en de indicatoren IV, VI, en IX, XI en XIV.

⁷ Meer hierover in hoofdstuk 10, De beoordeling van excellente scholen.

4 Verslag van de procedure

De jury zoekt in haar werk naar een valide, betrouwbare, aanvaardbare en bruikbare beoordeling door een zorgvuldig afgewogen geheel van criteria te hanteren en een procedure te volgen die weloverwogen is en recht doet aan de integriteit en inspanningen van de scholen. Op basis van de ervaringen in het voorliggende jaar scherpt de jury de procedure jaarlijks verder aan, vooral in het licht van de aanvaardbaarheid en bruikbaarheid van de beoordelingen. In paragraaf 4.1 en 4.2 lichten we de procedure toe en de ontwikkelingen die hierin in 2014 plaatsvinden.

4.1 De procedure in 2014

De procedure bestaat uit de volgende stappen.

Tabel 4.1 Stappen in de beoordelingsprocedure

1.	Aanmelding via een zelfevaluatie
2.	Opstellen voorlopig schoolrapport
3.	Presentatie aan de jury
4.	Schoolbezoek
5.	Benadering van referenten
6.	Opstellen conceptschoolrapporten
7.	Controle op juistheid door de school
8.	Preadvisering door clusterexpert
9.	Interne preadvisering door twee juryleden
10.	Beoordeling door de hele jury
11.	Uitreiking van de predicaaten

Aanmelding via een zelfevaluatie

Scholen kunnen zich via een digitaal aanmeldingsformulier kandidaat stellen voor het predicaat Excellente School. De aanmeldingsperiode loopt van 15 april tot en met 21 mei 2014.

Het aanmeldingsformulier heeft het karakter van een zelfevaluatie. De aanmelding staat in 2014 open voor alle scholen in het reguliere en speciaal basisonderwijs, het speciaal onderwijs (so en vso) en het voortgezet onderwijs (inclusief praktijkonderwijs). Een aantal scholen wordt specifiek door de jury uitgenodigd.

- Scholen die de Inspectie van het Onderwijs op basis van meerjarig goede onderwijsopbrengsten op een voorselectielijst geplaatst heeft, ontvangen hierover een brief van de jury.
- Alle Excellente Scholen 2013 ontvangen een e-mail waarin ze geattendeerd worden op de opening van de aanmeldingsprocedure.

Het aanmeldingsformulier is een hulpmiddel bij zelfevaluatie.

- De opbouw van de formulieren is volledig afgestemd op de veertien indicatoren.
- De formulieren zijn nadrukkelijk afgestemd op de verschillende sectoren. Dit geldt met name voor de onderdelen die betrekking hebben op de resultaten.
- Het formulier voor scholen in het voortgezet onderwijs is zo ingericht dat er per aanmelding maar één schoolsoort kandidaat gesteld kan worden.

Door duidelijkheid te bieden over de minimumvoorwaarden waaraan de kandidaat-scholen moeten voldoen om in aanmerking te kunnen komen voor het predicaat (onder andere meerjarig goede resultaten, een beredeneerde aanpak en een

herkenbaar excellentieprofiel) beweegt de jury de scholen tot meer zelfselectie.

Bij de scholen die in het voorliggende jaar het predicaat Excellente School hebben verworven, concentreert de jury zich gedurende het hele traject op twee kerncriteria.

- Continuïteit: hoe staat de school er, bijvoorbeeld wat betreft de resultaten, op dit moment voor wanneer we dit vergelijken met het moment waarop het vorige bezoek (najaar 2013) plaatsvond?
- Ontwikkeling: welke relevante ontwikkelingen hebben er sinds de vorige aanmelding op school plaatsgevonden?

In de aanmeldingsformulieren die voor de Excellente Scholen 2013 zijn opgesteld vraagt de jury per indicator expliciet naar de ontwikkelingen die de school op dat terrein heeft doorgemaakt. Informatie om de continuïteit van de excellente school te kunnen staven, verzamelt de jury in de loop van het traject.

Opstellen voorlopig schoolrapport

De gegevens uit het aanmeldingsformulier dat de school heeft ingevuld, worden aangevuld met gegevens uit diverse openbare bronnen. Deze gegevens zijn opgenomen in een voorlopig schoolrapport dat gedurende het traject uitgroeit tot het definitieve schoolrapport. Het voorlopige schoolrapport kent een opbouw die de vijf criteria en de veertien onderliggende indicatoren strikt volgt. Na de presentaties wordt het schoolrapport aangevuld met een beknopte weergave van onderwerpen die tijdens de presentatie aan bod zijn gekomen. In het voortgezet onderwijs en in het speciaal onderwijs krijgt elke aangemelde schoolsoort een eigen schoolrapport.

Het voorlopige schoolrapport dient als input voor de delegatie van de jury die een school bezoekt.

Presentatie aan de jury

De jury nodigt alle 'nieuwe' scholen⁸ uit om hun verhaal te doen in verschillende locaties over het land. In principe krijgen de scholen hiervoor een half uur de tijd. Scholen die verschillende schoolsoorten aanmelden, krijgen in totaal drie kwartier tijd. Scholen die in het voorliggende jaar het predicaat hebben verworven, zijn in 2014 van de presentaties vrijgesteld.

Voor de jury vormen de presentaties van de nieuw aangemelde scholen een eerste 'persoonlijke' kennismaking met die scholen. Juryleden krijgen zo bovendien de gelegenheid vragen te stellen naar aanleiding van de aanmelding. Omgekeerd zet dat ook voor de scholen. De jury vraagt de scholen expliciet om in de presentatie aandacht te besteden aan twee aspecten.

- De relatie tussen de aanpak van de school en de resultaten die ze boekt. Wat doet de school precies om tot goede en zeer goede resultaten te komen? Welke aspecten van het onderwijsproces, de schoolorganisatie, het lerarenbeleid zet de school in om deze resultaten te bereiken en te behouden? Wat is de schooltheorie?
- Het excellentiebeleid van de school. Wat houdt het in? Op wie is het gericht, welke leerlingen en leraren doen mee? Wat ziet de school als uitkomsten van

⁸ Waaronder een aantal scholen dat zich in 2013 heeft aangemeld maar dat jaar het predicaat niet heeft verworven en in 2014 een nieuwe aanmeldingsprocedure start.

haar excellentiebeleid? Wordt het door de omgeving herkend?

De presentaties vinden plaats in juni en juli 2014. Van alle presentaties schrijft de jury een kort verslag van de belangrijkste bevindingen, dat wordt opgenomen in het schoolrapport. Bovendien formuleert de jury enige aandachtspunten voor het schoolbezoek die ze meegeeft aan de school en aan de delegatie die de school bezoekt.

Schoolbezoek

Net als in 2013 bekijkt de jury na de presentaties of er aannemelijke redenen zijn om een school niet te bezoeken. De scholen die niet worden bezocht, krijgen daarover bericht, met uitleg van de reden. Vaak gaat het om scholen waar de ontwikkelingen relatief recentelijk zijn ingezet, waarbij nog geen duidelijke relatie te leggen is naar (meerjarig) goede (eind)resultaten. In enkele gevallen zijn de opbrengsten op zichzelf een reden de school niet te bezoeken. Bij twijfel worden scholen wel bezocht. Het gegeven dat een schoolbezoek plaatsvindt, wil dus niet zeggen dat de school genomineerd is voor toekenning van het predicaat.

Enkele scholen trekken zich op eigen initiatief terug. De redenen daarvoor lopen uiteen van mindere resultaten in het lopende jaar tot fusieperikelen en tijdgebrek om de deelname voort te zetten (bijvoorbeeld door ziekte van de schoolleider).

De jury hanteert bij de schoolbezoeken in 2014 de volgende uitgangspunten.

- Bezoek door een duo van een jurylid en een externe onderwijsexpert⁹, of van een delegatie van de jury bestaande uit twee experts.
- Een schoolbezoek duurt:
 - 2,5 uur: scholen met het predicaat Excellente School, alleen enkelvoudige aanmeldingen (één school of één schoolsoort);
 - 3 uur: 'nieuwe' enkelvoudige aanmeldingen;
 - 4 à 4,5 uur: scholen die verschillende schoolsoorten hebben aangemeld (nieuw, of combinatie van nieuw en excellent, één afspraak per dag);
 - veel bezoeken hebben een uitloop van ongeveer een half uur.
- Het bezoek volgt een vast stramien omwille van de vergelijkbaarheid, aangevuld met een deel dat de school zelf kan invullen. De school heeft enige vrijheid om de volgorde van het programma in te delen en aan te passen aan het ritme van de school, op voorwaarde dat het bezoek begint en eindigt met een gesprek met de schoolleiding.

De eerste schoolbezoeken vinden plaats op dinsdag 26 augustus 2014. De laatste scholen krijgen op donderdag 6 november 2014 bezoek.

Tabel 4.2 toont de globale opzet van een regulier bezoek in 2014.

⁹ Bij de uitvoering van haar taken is de jury onder meer bijgestaan door 21 externe experts. Ongeveer twee derde van de experts is oud-onderwijsinspecteur. De anderen hebben een achtergrond als voormalig schoolleider. De externe experts ondersteunen de juryleden onder meer bij de uitvoering van de schoolbezoeken en de rapportages.

Tabel 4.2 *Opbouw schoolbezoek*

Basisonderwijs (po en sbo), so	Voortgezet onderwijs (vo en pro), vso
<ul style="list-style-type: none"> • Gesprek met schoolleider/ bouwcoördinatoren. Hierin worden onder andere de resultaten in den brede besproken. • Parallelgesprek met leraren (indien relevant met orthopedagoog, zorgcoördinator). De delegatieleden kunnen elk afzonderlijk een gesprek voeren. • Rondgang met kleine gesprekken door de school. De jury verzoekt de school om hier zelf (dus: als jury) invulling aan te mogen geven. • Gesprek met leerlingen/(eventueel) ouders. • Invulling door de school, bijvoorbeeld bijwonen praktijksituaties, toelichting/ illustratie van een specifiek thema. • Nabespreking met de schooldirecteur/ schoolleider. Hierin kunnen de bezoekende juryleden hun waarnemingen met de schoolleiding delen en kijken of er nog aanvullende informatie nodig is. 	<ul style="list-style-type: none"> • Gesprek met schoolleider/afdelingsleider (van aangemelde schoolsoort). Hierin worden onder andere de resultaten in den brede besproken. • Parallelgesprek met leraren (indien relevant met orthopedagoog, zorgcoördinator). De delegatieleden kunnen elk afzonderlijk een gesprek voeren. • Rondgang met kleine gesprekken door de school. De jury verzoekt de school om hier zelf (dus: als jury) invulling aan te mogen geven. Vaak door leerlingen verzorgd. • Gesprek met leerlingen. • Invulling door de school, bijvoorbeeld bijwonen praktijksituaties, toelichting/ illustratie van een specifiek thema. • Nabespreking met de schoolleider/ afdelingsleider. Hierin kunnen de bezoekende juryleden hun waarnemingen met de schoolleiding delen en kijken of er nog aanvullende informatie nodig is.

Bij de bezoeken aan scholen die meerdere schoolsoorten hebben aangemeld, is voor alle onderdelen wat meer tijd gereserveerd. De opzet is dat de verschillende afdelingen tijdens het schoolbezoek voldoende aan bod komen. Desondanks hoort de jury ook in 2014 terug dat de duur van het schoolbezoek niet altijd toereikend is.

Tijdens het schoolbezoek vraagt de delegatie van de jury onder meer naar de volgende zaken.

- Een toelichting op de resultaten. Landelijke resultaatgegevens worden grotendeels aangeleverd door de Inspectie, door DUO en in een eerder stadium door de school zelf. De jury vraagt schoolspecifieke gegevens op.
- Om zicht te krijgen op de mate waarin de school de leerwinst bijhoudt, kan de jury de school vragen de resultaatgegevens van een cohort op een van de (onderdelen van) kernvakken toe te lichten en uit te leggen wat de school met de bevindingen uit die gegevens doet.
- Als de school deze bij de aanmelding niet heeft genoemd: gegevens over medewerker-, ouder- en leerlingtevredenheid (inclusief benchmarkgegevens).
- Ondersteunende informatie over en bewijsstukken van het door de school ingezette (excellentie)beleid.

Deze onderwerpen komen tijdens elk schoolbezoek aan de orde. Daarnaast legt de delegatie van de jury naar aanleiding van de aanmelding en/of de presentaties schoolspecifieke onderwerpen aan de school voor.

Voor de bezoeken aan scholen die het jaar ervoor al het excellentiepredicaat hebben ontvangen, reserveert de jury wat minder tijd. De jury kent de school en concentreert zich bij de aanmelding van deze scholen op twee kerncriteria, continuïteit en ontwikkeling. Overigens volgt de jury ook tijdens deze schoolbezoeken de vijf criteria en de veertien indicatoren.

Van elk schoolbezoeken schrijft de delegatie een verslag volgens een vast format,

dat daarna wordt verwerkt in de voorlopige schoolrapportage.

Benadering van referenten

In de visie van de jury heeft een excellente school een duidelijk profiel dat door de omgeving wordt herkend. Vandaar dat de jury belang hecht aan referenties die de scholen kunnen aanleveren. In hun aanmeldingsformulier kunnen de kandidaten de gegevens van maximaal vier referenten opgeven. Deze vier referenten komen uit de keten van de school (aanleverende school, afnemende school, collega-school en school met vergelijkbare profilering). De jury benadert deze referenten eind mei 2014 via een e-mail en verzoekt hen enige vragen over de kandidaat-school in een digitaal formulier te beantwoorden.¹⁰ Twee weken later worden de referenten die niet hebben gereageerd nogmaals benaderd. Een samenvatting van de reacties van de referenten wordt opgenomen in het schoolrapport.

Opstellen conceptschoolrapporten

Het voorlopige schoolrapport wordt verder uitgebouwd met de gegevens die tijdens de schoolbezoeken zijn verzameld. Na het schoolbezoek bevat het conceptschoolrapport de gegevens uit de aanmelding, de bevindingen uit de presentatie, uit het schoolbezoek en uit de referenties, aangevuld met opbrengstgegevens die grotendeels afkomstig zijn van de Inspectie van het Onderwijs, aangevuld met opbrengstgegevens die de scholen hebben aangeleverd (bijvoorbeeld schoolrapporten Cito, ManagementVenster Eindexamenresultaten, uitstroommonitor praktijkonderwijs). De tekst van het rapport wordt geredigeerd door een redacteur en vervolgens teruggelegd bij de personen die het bezoek aan de school hebben afgelegd. Na hun akkoord legt de jury het conceptschoolrapport per e-mail voor aan de school voor een controle op feitelijke onjuistheden.

Controle op juistheid door de school

De scholen krijgen vijf werkdagen de tijd om op het conceptschoolrapport te reageren. De meeste scholen maken van deze gelegenheid gebruik. De reacties zijn ruwweg als volgt te categoriseren:

- fiat (zonder correcties);
- inhoudelijke correcties;
- commentaar op de bevindingen die de delegatie van de jury formuleert;
- aanvullende informatie.

Veruit de meeste reacties betreffen kleinere inhoudelijke correcties (bijvoorbeeld spelling van eigennamen, kleine aanvullingen, correcties van cijfers die eerder zijn doorgegeven of nog ontbraken). Een kleine minderheid van de scholen amendeert de zienswijze van de delegatie van de jury op (onderdelen van) het onderwijs van de school. Een school wordt op initiatief van de jury voor een tweede keer bezocht, omdat de jury over onvoldoende informatie beschikt om zich over deze school uit te spreken. Verder wordt er, soms op hun verzoek, met verschillende scholen gesproken over hun ervaringen tijdens het traject.

Spelregel bij het doorvoeren van correcties in de schoolrapportages is dat deze betrekking hebben op feitelijkeheden. Aanvullingen worden zelden overgenomen. Suggesties om de visie van de delegatie van de jury te wijzigen, worden aan haar

¹⁰ Paragraaf 9.2 bevat een inhoudelijke uitwerking van de referenties die in 2014 zijn verzameld.

teruggekoppeld. De delegatie heeft het laatste woord over eventuele aanpassing van de tekst. De suggesties van de scholen worden niet altijd overgenomen, maar wel ter informatie doorgegeven aan de leden van de jury.

Na de reactie van de school wordt het rapport aan de jury voorgelegd.

Preadvisering door clusterexpert

De delegatie van de jury die de school heeft bezocht, komt met een eerste advies voor de jury over de toekenning van het predicaat. In 2014 vraagt de jury bij het speciaal basisonderwijs en het praktijkonderwijs een tweede advies van een in deze sectoren gespecialiseerde expert van de Jury Excellente Scholen. Deze expert leest alle conceptschoolrapporten van deze sector, kijkt naar de kwaliteit van de individuele schoolrapporten en vergelijkt de kwaliteiten van de individuele scholen met elkaar.

Interne preadviesing door twee juryleden

De verslagen, voorlopige conclusies en preadviezen, aangevuld met de reactie van de school op het conceptschoolrapport, worden voorgelegd aan duo's van juryleden. Een van hen is de 'eerste lezer'; hij/zij neemt het voortouw en is verantwoordelijk voor de conceptconclusie. Het tweede jurylid leest mee en fungeert als sparringpartner en controleur. De duo's krijgen alleen rapporten voorgelegd van scholen die zij zelf niet bezocht hebben.

Beoordeling door de hele jury

Begin december 2014 komt de jury Excellente Scholen bij elkaar om voor elke school afzonderlijk te bepalen of zij het advies voor de toekenning van het predicaat door het bezoekende team, en het preadvies en de conceptconclusie van het juryduo overneemt of hiervan, bijvoorbeeld op basis van het totaaloverzicht van alle scholen, beredeneerd afwijkt. Over de enkele scholen waarover de jury na deze bijeenkomst nog twijfelt, wordt aanvullende informatie verzameld, bijvoorbeeld bij de personen die betrokken waren bij het schoolbezoek, of wordt nogmaals gekeken naar aanvullende opbrengstgegevens. In 'klein' comité en in interactie met de meer aangewezen leden neemt de jury in de loop van december alsnog een besluit over een eventuele voordracht.

Uitreiking van de predicaten

Op maandag 26 januari 2015 vindt de uitreiking van de predicaten plaats in de Koninklijke Schouwburg in Den Haag. De scholen die hiervoor zijn voorgedragen door de jury Excellente Scholen ontvangen hun predicaat uit handen van minister-president Mark Rutte en staatssecretaris Sander Dekker.

4.2 De ontwikkelingen in de procedure in 2014

In de maanden na haar benoeming in februari 2012 stelt de Jury Excellente Scholen haar beoordelingsprocedure in grote lijnen vast. Ze werkt de stappen die zij hierbij in gedachten heeft, in de loop van het traject verder uit. Bij de aanvang van een nieuw beoordelingstraject bekijkt de jury de stappen en past deze waar dat nuttig of zelfs noodzakelijk is aan. Hierbij maakt ze gebruik van haar ervaringen in het voorgaande jaar, de reflectie op het traject door de experts die de jury ondersteunen bij de uitvoering van het traject en de reacties van scholen die aan het traject hebben deelgenomen. De aanpassingen die de jury in 2014 in het traject doorvoert, hebben enerzijds betrekking op de praktische uitvoering,

anderzijds op de versterking van de verzameling van informatie die de jury nodig heeft om de aangemelde scholen te kunnen beoordelen. Daarnaast dwingt het grote aantal aanmeldingen de jury ertoe zo efficiënt mogelijk te werken. Tabel 4.3 bevat een overzicht van de aanpassingen in 2014.

Tabel 4.3 Wijzigingen in de procedure

Stap	Ontwikkelingen in 2014
Aanmelding via een zelfevaluatie	Op basis van de ervaringen in de voorgaande jaren worden de aanmeldings-/zelfevaluatieformulieren aangepast. Deze aanpassingen hebben betrekking op diverse indicatoren met als doel de informatie verder te verdiepen.
Opstellen voorlopig schoolrapport	Het aantal bronnen waaruit de jury kan putten, neemt verder toe (bijvoorbeeld afkomstig van DUO); voordat het schoolbezoek plaatsvindt, vraagt de jury aanvullende opbrengstgegevens op bij de scholen; in het schoolrapport wordt de scheiding tussen de informatie uit het aanmeldingsformulier en die uit het schoolbezoek wat scherper aangezet.
Presentatie aan de jury	Scholen/schoolsoorten die in het voorgaande jaar het predicaat hebben ontvangen, zijn vrijgesteld van de presentaties. In 2014 laat de jury enkele scholen die zich voor de derde keer aanmelden maar in 2013 het predicaat niet hebben verworven, de keuze opnieuw een presentatie te houden.
Schoolbezoek	Voor schoolbezoeken waarin verschillende schoolsoorten worden bekeken, is meer tijd gereserveerd. Op basis van de ervaringen in de voorgaande jaren wordt het stramien voor de schoolbezoeken aangepast.
Benadering van referenten	De jury geeft in het aanmeldingsformulier nadrukkelijker aan welke 'typen' referenten zij in gedachte heeft (vanuit de keten waarin de school functioneert).
Opstellen conceptschoolrapporten	De delegaties van de jury die scholen bezoeken werken hun preadviezen wat verder uit dan in de voorliggende jaren.
Controle op juistheid door de school	Geen noemenswaardige wijzigingen in 2014.
Preadvisering door clusterexpert	De jury vraagt preadviezen voor de sectoren speciaal basisonderwijs en praktijkonderwijs.
Interne preadvisering door twee juryleden	Het format wordt nader uitgewerkt; de twee juryleden werken hun conceptconclusie wat verder uit dan in de voorliggende jaren.
Beoordeling door de hele jury	Geen noemenswaardige wijzigingen in 2014.
Uitreiking van de predicaten	Door het grote aantal aanmeldingen wordt de uitreiking verplaatst van de Nieuwe Kerk naar de Koninklijke Schouburg in Den Haag.

5 Criterium 1: resultaten in brede zin

Criterium 1 luidt: *De school behaalt zeer goede resultaten, breed opgevat, op verschillende terreinen.*

De jury onderscheidt daarbij drie indicatoren.

- I. School kan goede resultaten aantonen op de kernvakken (taal en rekenen-wiskunde; Nederlands, Engels, wiskunde).
- II. School kan goede resultaten aantonen op de andere vakken (dan taal en rekenen-wiskunde of Nederlands, Engels en wiskunde) uit het wettelijk standaardcurriculum.
- III. School kan goede resultaten aantonen op leergebieden als burgerschap, sociaal-emotionele vorming, culturele vorming, redzaamheid, probleemoplossend vermogen.

Bij haar beoordeling weegt de jury mee of de goede resultaten bestendig zijn. Blijven de resultaten over drie jaren zeer goed? Vertonen ze een evenwichtigheid over de jaren?

Bij het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs vraagt de jury toelichting bij de opbrengsten en volgt daarbij de drie indicatoren. Om recht te doen aan de verscheidenheid in het speciaal basisonderwijs, speciaal onderwijs en het praktijkonderwijs kiest de jury ervoor de scholen uit deze sectoren zelf te laten aangeven op welke terreinen ze opvallend goede resultaten behalen. Deze terreinen zijn:

- onderwijsopbrengsten;
- leergebieden die de (kern)doelen bestrijken;
- leergebiedoverstijgende (kern)doelen;
- andere vormingsgebieden.

Daarnaast raadpleegt de jury de Inspectie van het Onderwijs over de door de school behaalde resultaten.

5.1 Resultaten in het basisonderwijs

Indicator 1

Specifieke bronnen voor het basisonderwijs waarvan de jury bij de beoordeling van indicator 1 gebruik kan maken zijn bijvoorbeeld:

- de resultaten op de cito-entreetoets groep 7 van 2014 (Schoolrapport correctie LG) of alternatieve opbrengstgegevens van groep 7 als de school geen gebruik maakt van de entreetoets;
- de resultaten op de cito-eindtoets van 2011-2014 (Schoolrapport correctie LG)¹¹ of alternatieve opbrengstgegevens van groep 8 als de school geen gebruik maakt van de eindtoets;
- percentages leerlingen die uitstromen¹² naar de verschillende schoolsoorten in het vo (periode 2011 tot en met 2014);

¹¹ Voor interpretatie van de opbrengsten in het basisonderwijs, zie Bijlage 5, Drie referentiematen basisonderwijs.

¹² In de praktijk gaat het vaak niet om enkelvoudige schooladviezen. Zij gaan in veel gevallen naar een combinatie van schoolsoorten (de brugklas).

- het percentage leerlingen dat in het voortgezet onderwijs in het derde schooljaar zonder vertraging op het niveau schooladvies is gebleven (periode 2011 tot en met 2013).

Daarnaast kan de jury de scholen vragen (tussen)opbrengsten te illustreren aan de hand van hun leerlingvolgsysteem. Dat geldt overigens ook voor de resultaten waarnaar wordt gerefereerd in indicator II en III.

Indicator II

In het aanmeldingsformulier voor de basisscholen die in het voorgaande jaar geen predicaat hebben verworven of zich dat jaar niet kandidaat hebben gesteld, vraagt de jury of de scholen aantoonbaar zeer goede resultaten hebben geboekt op andere vakken. In 2014 geeft twee derde van deze scholen (n=39) aan dat daar sprake van is. Tabel 5.1 geeft aan op welke vakken ze goede resultaten hebben geboekt.

Tabel 5.1 Vakken waarin basisscholen goede resultaten hebben geboekt

	Aantal	Percentage
Oriëntatie op jezelf en de wereld	19	49%
Bewegingsonderwijs en sport	15	38%
Engels	12	31%
Kunstzinnige oriëntatie	8	21%

Een voorbeeld van een landelijk genormeerde toets waarmee scholen informatie over resultaten kunnen voorleggen is de cito-eindtoets (wereldoriëntatie en studievaardigheden).

Voorbeelden van relevante aanvullende bronnen zijn:

- methodegebonden toetsen, werkstukken, verslagen en evaluaties;
- schoolplan (met daarin een leerlijn), jaarplan, website, lesrooster (plaats van het leergebied);
- ondersteunend 'visueel' bewijs: de aandacht voor andere leergebieden is zichtbaar in de school (bijvoorbeeld als gevolg van projecten);
- waarneembare verwerking van genoemde leergebieden in leeractiviteiten van de leerlingen;
- waarneembare verwerking in scholingsactiviteiten van leraren.

Indicator III

In hun aanmelding stelt 90% van de 'nieuwe' basisscholen aantoonbaar goede resultaten te boeken op aanvullende leergebieden. Tabel 5.2 geeft aan welke leergebieden ze noemen in 2014.

Tabel 5.2 Leergebieden waarin basisscholen goede resultaten hebben geboekt

	Aantal	Percentage
Sociaal-emotionele vorming	22	56%
Burgerschap	16	41%
Wetenschap en techniek	8	21%
Redzaamheid	5	13%
Ondernemen	3	8%
Filosofie	3	8%
Internationale oriëntatie	2	5%
Ander gebied	17	44%

Onder 'ander gebied' noemen scholen ouderparticipatie, culturele vorming (wat de

jury eigenlijk rekent tot indicator II), leerlingenzorg en excellentie.

'Harde' resultaten (landelijke toetsen) zijn niet voor alle leergebieden beschikbaar. Voor burgerschap bestaat er sinds kort het Meetinstrument maatschappelijke aspecten van sociale competentie. Voor sociaal-emotionele ontwikkeling bestaan diverse volginstrumenten en toetsen (COTAN-genormeerd zijn bijvoorbeeld VISEON, SCOL, ZIEN! en SVL-SAQI). De jury verwacht van basisscholen die sociaal-emotionele vorming noemen, dat de opbrengsten worden gemonitord en dat de school inzicht kan geven in de opbrengsten.

Bij de beoordeling van indicator III kan de jury ook de onder indicator II genoemde aanvullende bronnen benutten.

5.2 Resultaten in het voortgezet onderwijs

Indicator I

Specifieke bronnen voor het voortgezet onderwijs waarvan de jury bij de beoordeling van indicator I gebruik kan maken zijn:

- het gemiddelde cijfer CE (2011-2014) op alle vakken (gezaamenlijk) en op de kernvakken (Nederlands, Engels en wiskunde A en B) van de aangemelde schoolsoort;
- het gemiddelde cijfer CE (2011-2014) op alle vakken (gezaamenlijk) en op de kernvakken (Nederlands, Engels en wiskunde A en B) van de beste 20% leerlingen van de school;
- het percentage leerlingen dat binnen de aangemelde schoolsoort examenen heeft gedaan op een hoger niveau dan het schooladvies;¹³
- de toelatingsvoorwaarden van de school voor de aangemelde schoolsoort;
- de beoordelingen van Dronkers en *Elsevier*;
- alleen gymnasia: de resultaten op de klassieke talen (waarmee deze schoolsoort zich onderscheidt van het atheneum en die volgens de jury dan ook horen tot de kernvakken binnen deze schoolsoort);
- alleen gymnasia: het percentage leerlingen dat vóór het derde jaar uitstroomt (periode 2011 tot en met 2013).

Om deze gegevens in perspectief te kunnen beoordelen, beschikt de jury over benchmarkgegevens.

Indicator II

Bij indicator II kijkt de jury naar de resultaten op de andere vakken (niet-kernvakken). In de praktijk gaat het hierbij om de CE-gegevens over voorgaande jaren (die zij van de Inspectie en van de school krijgt) en de resultaten die de school (meestal: de afdeling) boekt bij het meest recente eindexamen (centraal examen 2014).

De belangrijkste aanvullende bronnen waarvan de jury gebruik kan maken om inzicht te krijgen in de opbrengsten bij de andere vakken zijn:

- toetsgegevens (bijvoorbeeld in Magister), werkstukken, verslagen en evaluaties;
- eventueel: gegevens uit Vensters voor Verantwoording.

¹³ Deze gegevens worden vanaf 2008 verzameld in BRON. Deze informatie is dus nog niet beschikbaar voor alle schoolsoorten (alleen voor vmbo).

Indicator III

In hun aanmelding geven vrijwel alle 'nieuwe' kandidaten in 2014 (n=54) aan dat hun afdeling aantoonbare goede resultaten boekt op aanvullende leergebieden. Tabel 5.3 geeft aan om welke leergebieden in het voortgezet onderwijs het gaat.

Tabel 5.3 Leergebieden waarin vo-scholen goede resultaten hebben geboekt

	Aantal	Percentage
Burgerschap	35	65%
Sociaal-emotionele vorming	27	50%
Internationale oriëntatie	26	48%
Redzaamheid	10	19%
Ander gebied	41	76%

Onder 'ander gebied' zien we bijvoorbeeld culturele vorming, loopbaanoriëntatie, leerlingenzorg, wetenschapsoriëntatie, bèta en ondernemerschap.

Resultaatgegevens die betrekking hebben op sociaal-emotionele vorming kunnen worden aangetoond met:

- volginstrumenten en toetsen sociale ontwikkeling (COTAN-genormeerd zijn bijvoorbeeld VISEON, SCOL, ZIEN! en SVL-SAQI);
- het Meetinstrument maatschappelijke aspecten van sociale competentie (nog niet breed verspreid).

De minimale voorwaarde die de jury stelt, is dat de school de opbrengsten monitort en inzicht kan geven in de opbrengsten.

Voorbeelden van ondersteunende bronnen bij de andere leergebieden zijn:

- schoolplan, jaarplan, website, lesrooster (plaats van het leergebied);
- ondersteunend 'visueel' bewijs: de aandacht voor andere leergebieden is zichtbaar in de school (bijvoorbeeld als gevolg van projecten), prijzen, enzovoort;
- waarneembare verwerking van genoemde leergebieden in leeractiviteiten van de leerlingen;
- waarneembare verwerking in scholingsactiviteiten van leraren.

5.3 Resultaten in het speciaal basisonderwijs, (voortgezet) speciaal onderwijs en praktijkonderwijs

Bij de beoordeling van de resultaten in deze sectoren gelden de volgende uitgangspunten.

- De school heeft een duidelijke visie op leren en op de beoogde resultaten.
- De cognitieve ontwikkeling van de leerlingen is binnen de school niet ondergeschikt aan zorg.
- Er heerst een cultuur waarbinnen opbrengstgericht werken 'normaal' is.
- De school werkt met een ontwikkelingsperspectief waarin doelen voor de cognitieve ontwikkeling van de leerling zijn vastgelegd. Voor alle leerlingen is zo'n ontwikkelingsperspectief geformuleerd.
- Uit de vaststelling van de individuele leerdoelen spreekt ambitie.
- Als de leerling meer kan, worden de doelen in het ontwikkelingsperspectief tussentijds (twee keer per schooljaar) bijgesteld.

De jury heeft voor het speciaal basisonderwijs, speciaal basisonderwijs (inclusief vso) en het praktijkonderwijs de eerste drie indicatoren uitgewerkt in vier gebieden. Daarbinnen kunnen de deelnemende scholen aangeven op welke

aspecten zij goede opbrengsten kunnen voorleggen. We geven de aspecten hieronder aan.

1. Onderwijsopbrengsten (voeding voor indicator I en II)

- Het percentage einduitstroom naar regulier vervolgonderwijs.
- De hoogte van de uitstroombestemming in verhouding tot het IQ van de leerlingen.
- Het percentage leerlingen dat twee jaar na de uitstroom nog op het niveau of de plaats zit waarnaar hij of zij is uitgestroomd (of op een vergelijkbaar niveau of vergelijkbare bestemming).
- De tussentijdse uitstroom naar regulier onderwijs.

Deze aspecten sluiten aan bij het risicomodel dat de Inspectie hanteert.

2. Leergebieden (voeding voor indicator I en II)

- Kernvakken (taal/Nederlands, rekenen en wiskunde, eventueel Engels).
- Aanvullende leergebieden (zoals oriëntatie op jezelf en de wereld, kunstzinnige oriëntatie, bewegingsonderwijs).
- Aanvullende algemeen vormende vakken (buiten de genoemde kernvakken).
- Beroepsgerichte vakken.

3. Leergebiedoverstijgende terreinen (voeding voor indicator III)

- Zintuiglijke en motorische ontwikkeling.
- Sociaal-emotionele ontwikkeling.
- Leren leren.
- Omgaan met media en technologische hulpmiddelen.
- Ruimtelijke oriëntatie en mobiliteit.
- Praktische redzaamheid.

4. Vormingsgebieden (voeding voor indicator III)

- Burgerschapsvorming.
- Culturele vorming.
- Handvaardigheid.
- Zelfstandigheid.
- Zelfbeeld.
- Werkhouding.
- Werknemersvaardigheden.

Tabel 5.4 toont per sector welk percentage van de aangemelde scholen in 2013 en 2014 (samengevoegd) op het genoemde aspect volgens eigen zeggen goede opbrengsten behaalt. Aspecten die 'gangbaar' zijn binnen een sector (lees: aangevinkt door meer dan 75% van de deelnemers) zijn blauw gemarkeerd. Deze aspecten kunnen als norm worden beschouwd.

Tabel 5.4 Aspecten waarin scholen uit sbo, so en praktijkonderwijs goede resultaten hebben geboekt (gegevens 2013 en 2014 samen)

	Sbo (n=9)	So/vso (n=25)	Pro (n=18)	Totaal (n=52)
1. Onderwijsopbrengsten				
Einduitstroom naar regulier vervolgonderwijs	44%	24%	67%	42%
Einduitstroom in verhouding tot IQ van de leerlingen	89%	36%	56%	52%
Uitstroom is bestendig	56%	80%	89%	79%
Tussentijdse uitstroom naar regulier onderwijs	11%	20%	28%	21%
2. Leergebieden				
Kernvakken	100%	84%	78%	85%
Aanvullende leergebieden	56%	64%	61%	62%
Aanvullende algemeen vormende vakken	33%	48%	39%	42%
Beroepsgerichte vakken	0%	40%	83%	48%
3. Leergebiedoverstijgende terreinen				
Zintuiglijke en motorische ontwikkeling	44%	56%	28%	44%
Sociaal-emotionele ontwikkeling	100%	96%	100%	98%
Leren leren	22%	64%	33%	46%
Omgaan met media en technologische hulpmiddelen	44%	36%	44%	40%
Ruimtelijke oriëntatie en mobiliteit	11%	24%	22%	21%
Praktische redzaamheid	44%	64%	83%	67%
4. Vormingsgebieden				
Burgerschapsvorming	44%	20%	61%	38%
Culturele vorming	22%	36%	56%	40%
Handvaardigheid	11%	20%	33%	23%
Zelfstandigheid	67%	68%	50%	62%
Zelfbeeld	89%	60%	72%	69%
Werkhouding	89%	68%	67%	71%
Werknemersvaardigheden*	-	36%	100%	63%

* In het aanmeldingsformulier voor het sbo vraagt de jury hier niet naar.

Gangbare opbrengstgebieden

Tabel 5.4 leert ons een aantal dingen over de opbrengstgebieden die de scholen bij hun aanmelding zelf naar voren schuiven.

Gangbare opbrengstgebieden in het sbo:

1. *Onderwijsopbrengsten*: einduitstroom in verhouding tot IQ van de leerlingen (89%).
2. *Leergebieden*: resultaten op kernvakken (100%).
3. *Leergebiedoverstijgende terreinen*: resultaten bij sociaal-emotionele ontwikkeling (100%).
4. *Vormingsgebieden*: resultaten op zelfbeeld (89%) en werkhouding (89%).

Gangbare opbrengstgebieden in het so/vso:

1. *Onderwijsopbrengsten*: uitstroom is bestendig (80%).

2. *Leergebieden*: resultaten op kernvakken (84%).
3. *Leergebiedoverstijgende terreinen*: resultaten bij sociaal-emotionele ontwikkeling (96%).

Gangbare opbrengstgebieden in het *praktijkonderwijs*:

1. *Onderwijsopbrengsten*: uitstroom is bestendig (89%)
2. *Leergebieden*: resultaten op kernvakken (78%) en beroepsgerichte vakken (83%).
3. *Leergebiedoverstijgende terreinen*: resultaten bij sociaal-emotionele ontwikkeling (100%) en praktische redzaamheid (83%).
4. *Vormingsgebieden*: resultaten op werknemersvaardigheden (100%).

Tijdens het schoolbezoek worden de opbrengsten op de bovengenoemde gebieden besproken met de school (afhankelijk van de sector waaronder deze valt).

Gehanteerde systematiek

Voorbeelden van de systematiek die scholen gebruiken voor het bijhouden van de resultaten zijn:

- leerlingvolgsystemen als ParnasSys, Cito, SOM (breed, op schoolniveau);
- ontwikkelingsperspectief (OPP), vastgelegd in het individueel ontwikkelingsplan (IOP, breed op leerlingniveau); zeker in het praktijkonderwijs is het gebruik van een IOP algemeen;
- portfolio (overzicht van leer- en werkprestaties op individueel niveau);
- Care4 (instrument voor de leerlingadministratie en verantwoording van bekostiging, in combinatie met maken en beheren van leer- en handelingsplannen, NederCare).

Per leer- of vormingsgebied:

- cito-toetsen (taal, rekenen/wiskunde);
- methodegebonden toetsen;
- toetsen taalbegrip, woordenschat;
- diverse intelligentietesten, verbaal en non-verbaal (bijvoorbeeld Wisc-III, NIO, WNV-nl, SON-r 2.5-7).
- Genormeerde testen (COTAN) als:
 - SCOL (sociaal-emotionele ontwikkeling, praktische redzaamheid);
 - VISEON (volginstrument sociaal-emotionele ontwikkeling, Cito);
 - ZIEN! (volginstrument gericht op voorwaarden om tot leren te komen, sociaal functioneren, ParnasSys);
 - SVL-SAQI (schoolvragenlijst gericht op motivatie, tevredenheid en zelfvertrouwen, meting via internet);
 - Hart & Ziel (met korte genormeerde digitale vragenlijst Strengths and Difficulties Questionnaire, SDQ);
- KIJK! (gericht op ontwikkeling van het jonge kind, Bazalt); nog niet COTAN-genormeerd;
- Junior Nederlandse Persoonlijkheidsvragenlijst (NPV-J, gericht op persoonlijkheidseigenschappen, gedragsproblematiek);
- diverse screeningslijsten/observatielijsten voor motorische ontwikkeling, voor spraakontwikkeling, enzovoort;
- Meer toetsen: <http://sociaalemotioneel.slo.nl/lvs/>.

Scholen kunnen eventueel aanvullend gebruik maken van zelf ontwikkelde systemen of onderdelen hiervan.

Aanvullende bronnen

Deze hebben voornamelijk betrekking op de indicatoren I en II en de algemene opbrengsten op cognitieve ontwikkeling van de leerlingen.

1. Speciaal basisonderwijs

Vanwege het ontbreken van landelijke referentiegegevens is het in het speciaal basisonderwijs nog niet mogelijk de uitstroomgegevens of eindresultaten van scholen te vergelijken met een landelijke standaard voor sbo-scholen. Bronnen waarvan de jury gebruik kan maken om binnen het sbo tot een oordeel te komen over indicator I en II zijn:

- gemiddeld IQ van de leerlingen in de eindgroep (plus spreiding: laagste en hoogste), periode 2011 tot en met 2013;
- leeropbrengsten technisch lezen, begrijpend lezen en rekenen-wiskunde (gemiddeld behaald eindniveau, periode 2011 tot en met 2013);
- percentage leerlingen bij wie de school erin slaagt het vastgestelde uitstroomprofiel te realiseren;
- percentages leerlingen die uitstromen naar de verschillende schoolsoorten in het vo (periode 2011 tot en met 2013);
- percentage leerlingen dat in het voortgezet onderwijs na twee schooljaren op het niveau in het schooladvies is gebleven (periode 2011 tot en met 2013);
- aantal terugplaatsingen naar regulier onderwijs (periode 2011 tot en met 2013).

Een deel van deze informatie ontvangt de jury van de Inspectie, een deel van de scholen zelf.

Tabel 5.5 laat zien welke normering de Inspectie hanteert voor de waardering van de uitstroom.

Tabel 5.5 Normering uitstroom vo (norm Inspectie)

IQ	Onvoldoende	Voldoende	Goed
Tot 80		Pro	Lwoo (alle varianten); opdc; vmbo (alle varianten)
80 tot 90	Pro	Lwoo, opdc	Vmbo (alle varianten)
90 tot 120 of hoger	Pro; lwoo/opdc zonder SEO-problematiek	Lwoo/opdc, mits SEO-problematiek aanwezig; vmbo (alle varianten)	Havo; vwo

In *Voorlopige normering opbrengsten speciaal basisonderwijs (Januari 2013)*, presenteert de Inspectie de ondergrenzen bij gebruik van Cito-LOVS toetsen en DLE-toetsen gekoppeld aan het IQ van de leerling.

2. Speciaal onderwijs en voortgezet speciaal onderwijs

Ook in het so (en vso) ontbreken landelijke referentiegegevens waardoor het nog niet mogelijk is de opbrengsten van scholen te vergelijken met een landelijke standaard voor het so (of vso). Complicerend hierbij zijn de grote verschillen in de leerlingenpopulaties tussen de clusters en ook tussen scholen binnen de clusters. Bronnen waarvan de jury gebruik kan maken om binnen het so en vso tot een oordeel te komen over indicator I en II zijn:

- gemiddeld IQ van de leerlingen in de eindgroep (plus spreiding: laagste en hoogste), periode 2011 tot en met 2013;
- percentage leerlingen bij wie de school erin slaagt het vastgestelde uitstroomprofiel te realiseren; de vastgelegde profielen in het vso zijn arbeid, dagbesteding en vervolgonderwijs; in de praktijk zien we dat scholen hieraan

een eigen invulling kunnen geven (bijvoorbeeld door een profiel op te splitsen in twee profielen en die verder uit te werken);

- aantal terugplaatsingen naar regulier onderwijs (periode 2011 tot en met 2013);
- citoscores en examenresultaten (geldt voor een deel van de scholen);
- alleen so: leeropbrengsten technisch lezen, begrijpend lezen en rekenen-wiskunde (gemiddeld behaald eindniveau, periode 2011 tot en met 2013);
- alleen so: percentages leerlingen die uitstromen naar de verschillende schoolsoorten in het vo (periode 2011 tot en met 2013);
- alleen so: percentage leerlingen dat in het voortgezet onderwijs in het derde schooljaar zonder vertraging op het niveau van het schooladvies is gebleven (periode 2011 tot en met 2013);
- alleen vso: percentage leerlingen dat twee jaar na plaatsing op dezelfde plaats is gebleven (periode 2011 tot en met 2013).

In de praktijk is de beoordeling van de opbrengsten in deze sector soms lastig, bijvoorbeeld door de grote variëteit in het speciaal onderwijs en het unieke karakter van sommige opleidingen, gericht op een zeer kleine en zeer specifieke groep leerlingen. In 2014 buigt de jury zich over de toepassing van haar beoordelingskader op twee zeer specifieke, voor Nederland nagenoeg unieke voorzieningen. Bij deze scholen moet rekening worden gehouden met het perspectief (internationale vergelijking), de bemensing en de complexiteit van de taak van deze scholen. De jury vindt dat er meer tijd nodig is om tot een adequaat beoordelingskader te komen. De jury voert in november met de betrokken scholen een gesprek over de totstandkoming van zo'n (internationaal) beoordelingskader. De afronding hiervan zal een zaak zijn voor de nieuw aangetreden Jury Excellente Scholen.

3. Praktijkonderwijs

Ook bij het praktijkonderwijs ontbreekt het aan landelijke referentiegegevens voor de vakken Nederlandse taal, rekenen en Engels, en voor de overige vakken. Er zijn geen examens voor dit schooltype en tot nu toe bestaan er geen objectieve toetsen voor het praktijkonderwijs. Het Cito is bezig deze te ontwikkelen.

De belangrijkste bronnen die de jury gebruikt bij de beoordeling van indicator I en II in het praktijkonderwijs zijn de regionale benchmarkgegevens van de uitstroombmonitor praktijkonderwijs. Deze toont de uitstroomgegevens per regio. De deelnemende scholen hebben dit document (voor hun eigen regio) beschikbaar gesteld aan de jury. Daarnaast kan de jury gebruik maken van Vensters voor Verantwoording, dat enige aanvullende gegevens over het pro bevat.

De uitstroomgegevens zijn niet alles zeggend. Scholen hebben de bestendigheid bij plaatsing in arbeid en vervolgonderwijs niet altijd in de hand. Zo kan de situatie op de arbeidsmarkt een sterke invloed hebben. Vergelijking van de bestendigheid met scholen in de regio voorkomt dat de jury verkeerde conclusies trekt. Daarnaast geeft de vergelijking inzicht in de accenten die een school legt (bijvoorbeeld nadruk op uitstroom naar arbeid of juist naar vervolgonderwijs).

6 Criterium 2: de omstandigheden waarin de school werkt

Criterium 2 luidt: *De school weet succesvol om te gaan met omstandigheden waarin de school moet werken.*

De jury onderscheidt daarbij drie indicatoren.

- IV. School heeft de kenmerken van de leerlingenpopulatie scherp in beeld gebracht, en benut deze kennis van de leerlingenpopulatie voor de inrichting van het onderwijsproces.
- V. School laat zien dat er gezien de (sterke respectievelijk zwakke) leerlingenpopulatie een zeer goed resultaat wordt behaald.
- VI. School benut het inzicht in leerwinst bij onderscheiden categorieën leerlingen.

De omstandigheden waarin een school haar werk doet, kunnen invloed hebben op de keuzes die de school maakt en op de resultaten die de school met haar leerlingen behaalt. Met omstandigheden doelt de jury bijvoorbeeld op de samenstelling en de omvang van de leerlingenpopulatie van de school.

Voor sbo, so/vso en praktijkonderwijs is de jury geïnteresseerd in omstandigheden die zich voordoen *naast* de sectorspecifieke leerlingkenmerken. Het gaat dus om omstandigheden die specifiek zijn voor de school zelf en niet voor de sector of het cluster waaronder de school valt.

In het aanmeldingsformulier voor scholen die in 2013 geen predicaat hebben verworven, vraagt de jury naar deze omstandigheden. Verder vraagt ze de scholen een toelichting op de wijze waarop de school daarmee omgaat en de opbrengsten van deze aanpak.

6.1 Indicator IV: leerlingkenmerken en aanpak

Van de scholen die zich in 2014 voor het eerst bij de jury aanmelden, geeft bijna 90% te kennen dat er sprake is van omstandigheden die invloed hebben op de keuzes die de school maakt en eventueel op de resultaten. Dit geldt in sterke mate voor het scholen uit het basisonderwijs (95% van de aangemelde scholen) en wat minder voor scholen uit het voortgezet onderwijs (81%). Bij de scholen uit sbo, so en pro is dit 89%. Deze percentages komen overeen met de bevindingen in de voorgaande jaren.¹⁴

Gemiddeld hebben de genoemde omstandigheden betrekking op meer dan de helft van de leerlingen. De leerlingen over wie het gaat, vormen dus een substantieel deel van de leerlingenpopulatie van de school.

In de aanmelding lichten de scholen toe om welke omstandigheden het gaat. In het basisonderwijs wijzen scholen bijvoorbeeld op de samenstelling van de populatie die heel divers is met grote niveaoverschillen tussen de leerlingen, of die juist homogeen is en veel aandacht vraagt op een specifiek terrein (bijvoorbeeld extra aanbod voor hoogpresteerders of een accent op de kernvakken bij achterstanden).

¹⁴ Zie Jury Excellente Scholen (2014). *Maatgevende Scholen II. Excellente scholen in primair, (voortgezet) speciaal en voortgezet onderwijs. Eindverslag 2013 van de Jury Excellente Scholen*. Den Haag: Ministerie van OCW, p. 51-54.

Scholen noemen verder veranderingen in de samenstelling van de leerlingenpopulatie (meer leerlingen met hoog- of laagopgeleide ouders, toename aantal leerlingen met gedragsproblemen) of zij-instroom van leerlingen.

In het voortgezet onderwijs noemen scholen de instroom van leerlingen met achterstanden (met name taal, maar soms ook rekenen-wiskunde) of de toelating van leerlingen met een relatief laag schooladvies. Ook in het voortgezet onderwijs merken scholen op dat ze in toenemende mate worden geconfronteerd met zorgvragen van leerlingen. Verder kunnen organisatorische omstandigheden een rol spelen, denk aan reorganisatie, fusie of verbouwing.

Scholen uit het sbo, so en pro noemen als omstandigheden bijvoorbeeld de diversiteit en of de complexiteit van de leerlingenpopulatie. Daarnaast spelen organisatorische aspecten als verouderde gebouwen, spreiding van de gebouwen, het grote voedingsgebied van de school en de reorganisatie van de school. In het so wijzen diverse scholen op het ontbreken van gestandaardiseerde instrumenten voor hun doelgroep. Specifiek voor het praktijkonderwijs is de situatie op de arbeidsmarkt, waardoor het moeite kost de leerlingen te plaatsen naar werk.

Tijdens de schoolbezoeken wordt het beeld van de omstandigheden waarin de school werkt vaak genuanceerd of aangescherpt. Ook bij scholen die in de aanmelding aangeven geen omstandigheden te kunnen benoemen, kan daar in de praktijk wel sprake van zijn.

In de aanpak van de scholen zijn twee hoofdlijnen herkenbaar: monitoring (via de reguliere volgsystemen of specifiek, gericht op de genoemde omstandigheid) en aanpassing van het onderwijs- en ondersteuningsaanbod. Diverse scholen geven aan dat ze het zorgaanbod planmatig hebben uitgewerkt. Daarbij kan een school specialistische hulp inzetten, eventueel van buiten de school. Een ander voorbeeld dat scholen noemen is de investering in een veilig schoolklimaat.

Tabel 6.1 vat de bevindingen over de afgelopen jaren samen. De bevindingen uit 2014 sluiten hier goed bij aan.

Tabel 6.1 Omgaan met leerlingkenmerken 2012-2014

Omstandigheid	Oplossingsrichting
Basisonderwijs	
(Relatief) laagopgeleide ouders, niet-Nederlandstalige ouders, thuis dialect sprekend, lage verwachtingen.	<ul style="list-style-type: none"> • Voorschooltrajecten. • Extra leertijd, bijvoorbeeld extra uren lestijd per week. • Extra aandacht voor taal (bijvoorbeeld woordenschatontwikkeling). • Extra aandacht voor sociaal-emotionele ontwikkeling. • Investeren in ouderbetrokkenheid.
Zeer divers samengestelde leerlingpopulatie.	<ul style="list-style-type: none"> • Monitoring. • Differentiatie in de klas.
Hoogopgeleide ouders, hoge verwachtingen, hoogpresteerders.	<ul style="list-style-type: none"> • Monitoring. • Differentiatie in de klas. • Extra aanbod. • Extra aandacht voor sociaal-emotionele ontwikkeling. • Investeren in ouderbetrokkenheid.
Veranderingen in de samenstelling van de leerlingpopulatie, meer leerlingen met hoog- of laagopgeleide ouders, toename aantal leerlingen met gedragsproblemen, zij-instromers.	<ul style="list-style-type: none"> • Monitoring. • Differentiatie in de klas. • Scholing leerkrachten. • Warme overdracht van leerlingen.
Voortgezet onderwijs	
Instroom van leerlingen met leerachterstanden.	<ul style="list-style-type: none"> • Warme overdracht van leerlingen (van po naar vo). • Monitoring. • Extra aanbod taal en rekenen. • Extra ondersteuning. • Differentiatie in de klas.
Veranderingen in de samenstelling van de leerlingpopulatie, toename aantal leerlingen met gedragsproblemen, zij-instromers.	<ul style="list-style-type: none"> • Monitoring. • Extra ondersteuning. • Extra aandacht voor sociaal-emotionele ontwikkeling. • Differentiatie in de klas.
Sbo, so en praktijkonderwijs	
Sociale context (thuisituatie, enzovoort).	<ul style="list-style-type: none"> • Investeren in een veilig klimaat. • Extra aandacht voor sociaal-emotionele ontwikkeling. • Investeren in ouderbetrokkenheid.
Diversiteit van de populatie.	<ul style="list-style-type: none"> • Maatwerk (in onderwijs en zorg). • Werken met individueel ontwikkelingsplan (IOP), portfolio's, enzovoort.
Bepaalde uitstroommogelijkheden.	<ul style="list-style-type: none"> • Actieve participatie in het samenwerkingsverband. • Nauwe contacten met bedrijven (vso, pro). • Begeleiding na uitstroom (vso, pro).

In het aanmeldingsformulier voor de excellente scholen wordt niet gevraagd of er omstandigheden zijn, maar wel of er ontwikkelingen zijn binnen deze indicator. Twee derde van de scholen noemt in 2014 ontwikkelingen op dit terrein. Samenvattend gaat het vaak om de groei van het leerlingenaantal (ook door zij-instroom), de toegenomen verwachtingen van leerlingen en vooral ouders, en de verdieping van de eerder uitgezette koers.

6.2 Indicator V: leerlingkenmerken en resultaten

In haar eindverslag van 2013 (*Maatgevende scholen II*, Hoofdstuk 8) beschrijft de jury haar visie op leerwinstbepaling. Aangezien er in Nederland geen landelijke norm is om te bepalen welke vorderingen de leerlingen hebben gemaakt tijdens hun schoolloopbaan, is het nog behelpen bij de beoordeling van de behaalde leerwinst. Toch is het bij een vergelijking van de prestaties van scholen belangrijk de vooruitgang die leerlingen hebben gemaakt te herkennen. Om hierin meer inzicht te krijgen, probeert de jury naast het verzamelen van opbrengstgegevens helder te krijgen welke factoren (mede) bepalend (kunnen) zijn voor de opbrengsten. Naast schoolinterne factoren (visie en aanpak van de school, schoolkennis, enzovoort) spelen hierbij externe factoren een rol. Criterium 2 richt zich op deze externe factoren en de wijze waarop de scholen daarmee omgaan. In paragraaf 6.1 is een aantal mogelijke factoren beschreven die de scholen in hun aanmelding noemen.

Bij het leggen van een relatie tussen opbrengsten en leerlingenpopulatie en de beoordeling of deze opbrengsten passend zijn bij de populatie, weegt de jury de effecten van de omstandigheden op de schoolresultaten en maakt ze een inschatting van de mate waarin de school erin slaagt hiermee om te gaan.

Per sector kan de jury hierbij gebruikmaken van enkele aanvullende gegevens. In het basisonderwijs bijvoorbeeld het percentage gewichtenleerlingen van een school als indicatie voor de samenstelling van de leerlingenpopulatie, en gemeentelijke gegevens over wijkpopulatie. In het voortgezet onderwijs bijvoorbeeld de instroomgegevens (hoogte schooladvies), de rendementscijfers (op- en afstroom) en het inzicht in specifieke ouderkenmerken (naast opleiding).

Voorbeelden van hulpmiddelen bij sbo, so en pro zijn:

- een overzicht van de opbrengsten in relatie tot het IQ van de leerlingen (sbo en so);
- de mate waarin de doelstellingen uit de individuele ontwikkelingsplannen (IOP's) worden gerealiseerd (vooral in so en pro);
- gegevens uit de regionale benchmark van de uitstroommonitor (pro).

In zijn algemeenheid geldt dat de jury binnen de sectoren scholen kan identificeren die in min of meer vergelijkbare omstandigheden werken. Vergelijkbare scholen blijken dan heel verschillende uitkomsten te realiseren.

In 2014 noemt ruim helft van de excellente scholen ontwikkelingen op dit terrein. Hierbij betreft meestal interventies of investeringen in begeleiding om de opbrengsten op het gewenste niveau te houden.

6.3 Indicator VI: benutting inzicht in leerwinst

In het aanmeldingsformulier vraagt de jury de scholen of ze voorbeelden kunnen geven van de wijze waarop ze leerwinst bijhouden, van de wijze waarop ze leerwinst benutten en van de vertaling hiervan naar differentiaties.

In hun toelichting beschrijven de scholen een opbrengstgerichte aanpak die bestaat uit een cyclus waarin analyses op verschillende niveaus plaatsvinden: leerling-, groeps-, jaar- en eventueel docentniveau. In het sbo, so en pro ligt het accent wat vaker op de vorderingen van individuele leerlingen. De frequentie waarmee de

analyses worden uitgevoerd, verschilt per niveau en per school. Vrijwel iedere school zegt trendanalyses uit te voeren. De resultaten daarvan worden binnen de school in breder verband besproken.

Instrumenten die worden ingezet zijn toetsen (landelijke, methodegebonden, eigen toetsen), observatielijsten, portfolio's, de bekende leerlingvolgsystemen (zoals ParnasSys, Magister), datamuren, enzovoort. In het so en pro is de toepassing van individuele ontwikkelingsplannen (IOP's) standaard. Aan de hand van deze plannen bespreekt de school de vorderingen met de leerlingen en regelmatig ook met ouders en worden nieuwe streefdoelen bepaald. Bespreking van resultaten met leerlingen en stellen van doelen zien we ook bij een deel van de vo-scholen en een enkele keer bij de aangemelde basisscholen. Een prikkelend voorbeeld uit het voortgezet onderwijs is de aanpak '7 is de norm', waarbij de school met de leerlingen afsprekt dat ze gemiddeld minstens een 7 halen.

Bij de voorbeelden van de benutting van de leerwinst noemen scholen maatwerktrajecten voor specifieke (groepen) leerlingen. Het kan gaan om differentiatie in het onderwijsaanbod en ook om extra begeleiding van leerlingen. Enkele scholen noemen de bijstelling van streefdoelen op groeps- of individueel niveau. Als de leerwinst bij een bepaald vak bij grotere groepen leerlingen achterblijft bij de verwachting, volgen er interventies die dit moeten corrigeren.

Als voorbeelden van vertaling van leerwinst naar differentiaties noemen basisscholen bijvoorbeeld eigen leerlijnen, voor goedpresteerders meer uitdaging, het zogenoemde compacten en verrijken en of opname in een plusklas. Voor kinderen die minder goed meekomen, is er verlengde instructie en eventueel extra ondersteuning. In het voortgezet onderwijs is sprake van extra vakken (in de bovenbouw), extra aanbod of talentprogramma's op verschillende gebieden voor leerlingen die meer aankunnen. Bij uitval volgt onderzoek, een gesprek met de leerling en zo nodig remediërende ondersteuning. Ook op- en afstroom is mogelijk. In het sbo, so en pro is het aanbieden van maatwerk feitelijk de norm.

In 2014 noemt bijna de helft van de scholen met predicaat ontwikkelingen op dit terrein. Meestal betreft het verbreding of verdieping van eerder ingezette ontwikkelingen.

De beste 20% leerlingen: geen zesjescultuur

Een manier om te bepalen wat scholen in het voortgezet onderwijs bereiken met hun beste leerlingen, is kijken naar de eindexamenresultaten van de beste 20% van de leerlingen van de school. In tabel 6.2 staan per schoolsoort de gemiddelde cijfers over 2013 van de schoolsoorten die in 2014 zijn aangemeld. De gegevens zijn afkomstig van DUO.

Tabel 6.2 Gemiddelde cijfers bij het centraal examen van de 20% beste leerlingen (2013, bron DUO)

	Aantal scholen	Algemeen vormende vakken	Nederlands	Engels	Wiskunde
Vmbo-b	11	7,29	7,16	7,57	7,65
Vmbo-k	26	7,29	6,99	7,26	7,61
Vmbo-gt	11	7,29	6,93	7,25	7,46
Havo	20	7,27	6,94	7,32	7,45
Vwo (inclusief gymnasia)	31	7,78	7,35	7,72	8,13

De 20% beste leerlingen van de kandidaat-excellente scholen (zowel Excellente Scholen 2014 als scholen die het predicaat in 2014 niet ontvingen) halen bij het centraal examen van 2013 een gemiddeld cijfer dat bijna 0,7 (vmbo-b) tot bijna 1,4 punt (vwo) hoger ligt dan het landelijk gemiddelde.

7 Criterium 3: proces- en organisatiekwaliteit

Criterium 3 luidt: *De school heeft een goed inzicht in de factoren die (aantoonbaar) bijdragen aan deze resultaten in brede zin en legt een duidelijke koppeling tussen deze factoren en de visie van de school op goed onderwijs.*

Bij dit criterium hanteert de jury twee indicatoren.

- VII. School laat zien dat deze aanpak bijdraagt aan verhoging van de kwaliteit van het primaire proces.
- VIII. School laat zien dat deze aanpak bijdraagt aan verhoging van de kwaliteit van de organisatie van de school.

In het aanmeldingsformulier vraagt de jury de scholen om bij elk van deze twee indicatoren drie facetten aan te vinken die het meest kenmerkend zijn voor de aanpak van de school. Aan scholen die het voorgaande jaar het predicaat Excellente School 2013 hebben ontvangen, wordt gevraagd naar de ontwikkelingen die zich het afgelopen jaar binnen deze indicatoren hebben voorgedaan.

7.1 Indicator VII : schoolspecifieke aanpak en proceskwaliteit

Tabel 7.1 toont de facetten en de frequentie waarin de scholen deze in 2014 in hun aanmelding noemen als een van de drie meest kenmerkende facetten bij het primair proces. De eerste vier facetten in de tabel zijn de facetten die over het geheel gezien het vaakst zijn gekozen. Deze vier facetten dekken de top-3 voor zowel basisonderwijs als voortgezet onderwijs en sbo, so en praktijkonderwijs (pro). Per sector zijn de drie meest genoemde facetten in de tabel blauw gemarkeerd.

De belangrijkste facetten in het basisonderwijs zijn opbrengstgericht werken (69%) en leerkrachtvaardigheden (67%). Begeleiding van leerlingen en differentiatie worden minder vaak genoemd, maar nog steeds door een aanzienlijk deel van de basisscholen (38%).

Bij de vo-scholen springt begeleiding van de leerlingen (78%) eruit. De helft noemt opbrengstgericht werken als kenmerkend voor haar onderwijsaanpak. Vaak gekozen facetten zijn verder leerkrachtvaardigheden (35%), differentiatie in het aanbod (33%) en buitencurriculaire activiteiten (30%).

Het meest kenmerkende facet genoemd in sbo, so en praktijkonderwijs is leerkrachtvaardigheden (70%). Daarna volgen begeleiding van leerlingen (52%), differentiatie in het aanbod (48%) en opbrengstgericht werken (44%).

Tabel 7.1 Kenmerkende facetten bij het primaire proces

	Po (n=39)	Vo (n=54)	Sbo, so en pro (n=27)
Begeleiding van leerlingen	38%	78%	52%
Opbrengstgericht werken	69%	50%	44%
Leerkrachtvaardigheden	67%	35%	70%
Differentiatie in het aanbod	38%	33%	48%
Structureren van de leerstof	28%	20%	33%
Buitencurriculaire activiteiten	10%	30%	15%
Afwisseling van effectieve werkvormen	21%	19%	11%
Benutting van onderwijstijd	10%	17%	15%
Anders	13%	7%	11%
Gebruik van toetsen	5%	9%	0%

In het aanmeldingsformulier vraagt de jury de scholen om hun keuze beknopt toe te lichten. We beperken ons hier tot de vier meest genoemde facetten en kiezen het perspectief van de sector waarbinnen het facet het meest is aangevinkt.

Er zijn boeiende verschillen tussen basisonderwijs en voortgezet onderwijs. De begeleiding van leerlingen is vooral door de aangemelde vo-scholen gekozen. In dat kader melden scholen vaak dat ze over een goed ontwikkeld mentoraat beschikken. Veel scholen geven aan leerlingnabij te (willen) zijn. Ze zien dit naast een veilig klimaat als voorwaarde om de leerlingen zo optimaal mogelijk te kunnen laten presteren. Scholen maken afspraken met de leerlingen over concrete doelen die de leerlingen moeten halen (bijvoorbeeld het gemiddelde resultaat).

Het hoofddoel van opbrengstgericht werken is de leerlingen op hun eigen niveau te kunnen bedienen. De leerlingen worden getoetst, de resultaten worden geanalyseerd en besproken (meestal in teamverband), het niveau van de leerling wordt bepaald en het programma waar nodig aangepast. Opbrengstgericht werken wordt vaak in één adem genoemd met differentiatie.

Zeker in het basisonderwijs en in het sbo, so en praktijkonderwijs is de beleving van de scholen dat de leerkracht het verschil kan maken. Om dit waar te maken moet de leerkracht zich blijvend (kunnen) ontwikkelen. Dat kan bijvoorbeeld door het organiseren van reflectie op het eigen functioneren. Ook het feit dat veel scholen het facet professionalisering van de leerkrachten aanvinken als kenmerkend voor organisatiekwaliteit (zie tabel 7.2) onderschrijft het belang dat scholen hechten aan goed functionerende leerkrachten.

Differentiatie in het aanbod wordt vooral binnen het sbo, so en praktijkonderwijs veel genoemd. In deze sectoren wordt maatwerk als norm beschouwd. Scholen willen zo goed mogelijk aansluiten bij specifieke onderwijsbehoeften van de leerlingen. Scholen merken regelmatig op hierbij meer sturend dan volgend op te treden. Daaruit spreekt ambitie.

Van de Excellente Scholen 2013 noemt 84% in hun aanmelding in 2014 ontwikkelingen in het primaire proces. Deze ontwikkelingen vinden vaak plaats binnen de facetten die ook de andere scholen veel noemen. In hun toelichting geven excellente scholen vaak concrete voorbeelden van ingezette ontwikkelingen.

7.2 Indicator VIII: schoolspecifieke aanpak en organisatiekwaliteit

Tabel 7.2 laat zien welke facetten de aangemelde scholen in 2014 het vaakst kiezen als een van de drie meest kenmerkende facetten bij de organisatie van de school. De eerste vijf facetten in de tabel dekken de top-3 voor zowel basisonderwijs, voortgezet onderwijs als sbo, so en praktijkonderwijs. Daarmee is het beeld van wat de school belangrijk vindt bij de organisatie iets meer gefragmenteerd dan bij het primair proces. Per sector zijn de drie meest genoemde facetten blauw gemarkeerd.

Binnen alle sectoren wordt het schoolklimaat het meest genoemd als een van de kenmerkende facetten: namelijk door 72% van de po-scholen, 83% van de vo-scholen en 81% van de scholen in sbo, so of praktijkonderwijs.

Daarna volgen in het basisonderwijs: leiderschap (56%), ouderbetrokkenheid en professionalisering van het personeel (beide 54%). Professionalisering van het personeel wordt ook door scholen uit het vo (65%) en uit het sbo, so en praktijkonderwijs (70%) vaak gekozen.

Tabel 7.2 Kenmerkende facetten bij de organisatie van de school

	Po (n=39)	Vo (n=54)	Sbo, so en pro (n=27)
Schoolklimaat	72%	83%	81%
Professionalisering van het personeel	54%	65%	70%
Ouderbetrokkenheid	54%	20%	30%
Leiderschap	56%	20%	22%
De rol van de school in haar omgeving	18%	28%	26%
Het uitdragen van excellentie	18%	24%	15%
Personeelsbeleid	8%	19%	15%
Leerlingentevredenheid	5%	20%	11%
Omgangsvormen op school	5%	11%	7%
Anders	3%	9%	11%

De jury heeft de scholen gevraagd hun keuze toe te lichten. We beperken ons weer tot de meest genoemde facetten en kiezen het perspectief van de sector waarbinnen het facet het meest is aangevinkt.

Het schoolklimaat wordt vaak genoemd in combinatie met kwalificaties als veilig, open, positief. Een veilig schoolklimaat is een van de voorwaarden om de leerlingen tot bloei te kunnen laten komen. Scholen werken actief aan behoud of verbetering van het klimaat. Tot de instrumenten die de school hierbij kan inzetten, horen afspraken maken en toezicht houden.

In de vorige paragraaf noemden we al de relatie tussen professionalisering van het personeel en de leerkrachtvaardigheden. Professionalisering is een onderwerp binnen de gesprekkencyclus met het personeel (functioneringsgesprekken). Het scholingsaanbod kan op het individu en op het team zijn gericht. Binnen het sbo en so wordt vaak specifiek gemeld dat (alle) leerkrachten beschikken over een kwalificatie op post-hbo-niveau.

Ouderbetrokkenheid is vooral binnen het basisonderwijs een thema. In de ideale situatie is er sprake van een pedagogisch partnerschap met de ouders; andere

scholen moeten juist fors investeren om de ouders te betrekken.

Ook leiderschap wordt vooral door basisscholen genoemd. Diverse scholen beschrijven hoe de schoolleider ontwikkelingen binnen de school aanstuurt en faciliteert. Andere scholen noemen in hun toelichting gedeeld leiderschap waarbij de verantwoordelijkheid laag in de organisatie ligt en de leerkrachten aanvullende coördinerende taken uitvoeren.

In het voortgezet onderwijs wordt bij de rol van de school in haar omgeving bijvoorbeeld gewezen op de positie van de maatschappelijke stage binnen de school en op de samenwerking met partners uit de culturele, maatschappelijke of wetenschappelijke hoek.

Driekwart van de Excellente Scholen 2013 noemt in 2014 in de aanmelding ontwikkelingen in de organisatiekwaliteit. Een ontwikkeling die vaak en in verschillende varianten wordt benoemd is de uitbreiding of verdieping van de schoolkennis.

8 Criterium 4: lerend vermogen van de school

Criterium 4 luidt: *De school realiseert verbetering van de onderwijsresultaten door het onderwijsproces en de schoolorganisatie te versterken.*

De jury onderscheidt hierbij drie indicatoren.

- IX. School toont aan dat veranderingen die zijn aangebracht in het onderwijsproces ervoor zorgen dat de resultaten van de leerlingen verbeteren.
- X. School heeft ervaring met het vasthouden van de resultaten en laat zien dat de succesvolle werkwijze is geborgd.
- XI. Het lerend en verbeterend vermogen van de school is evident; kennisdeling is standaard.

In het aanmeldingsformulier vraagt de jury de scholen naar het gebruik van een cyclus waarin de opbrengsten worden geanalyseerd. Aanvullend hierop verzoekt ze de scholen voorbeelden te geven van geslaagde interventies, van kennisdeling en scholing en van de benutting van de opbrengsten van de tevredenheidsonderzoeken.

8.1 Indicator IX: veranderingen vanwege resultaten

Nagenoeg alle scholen geven in 2014 in het aanmeldingsformulier aan te beschikken over een uitgewerkt systeem voor periodieke analyse van de opbrengsten op verschillende niveaus (leerling, jaargroep, vakgebied, docent). Bij de school die in haar aanmelding aangeeft hier niet over te beschikken, wordt dat beeld tijdens het schoolbezoek bijgesteld.

Hieronder nemen we in hoofdlijnen door welke systemen de scholen zeggen te hanteren.

Basisscholen maken gebruik van zowel methodegebonden als landelijke toetsen, en verwerken de resultaten in de bekende leerlingvolgsystemen (bijvoorbeeld Cito LOVS, ParnasSys, ESIS-B). Dit geldt in elk geval voor de kernvakken, maar in veel gevallen ook voor de andere vakken uit het wettelijk curriculum en voor sociaal-emotionele ontwikkeling. Op meerdere momenten in het jaar vinden analyses plaats, van analyses op leerlingniveau (leerkracht, eventueel samen met de intern begeleider) tot trendanalyses (door team of afdeling).

Ook in het voortgezet onderwijs worden de opbrengstgegevens verzameld in het volgsysteem (bijvoorbeeld Cito Volgsysteem vo, Diataal, Magister en CumLaude). Analyses worden uitgevoerd op sectie- en afdelingsniveau, dus per vak en per schoolsoort. Vanuit het volgsysteem kan ook de ontwikkeling van individuele leerlingen worden bijgehouden. Jaarlijks zijn er diverse rapportbesprekingen. Minstens een keer per jaar vindt een uitgebreide analyse plaats. Omdat de scholen er veel aan gelegen is het verschil in cijfers van schoolexamen (SE) en centraal examen (CE) beperkt te houden, maakt een aantal veel werk van monitoring van de resultaten bij het schoolexamen.

Sbo-scholen gebruiken vaak dezelfde instrumenten (toetsen, volgsystemen) als het reguliere basisonderwijs. In principe geldt dat ook voor so-scholen, al zijn in deze sector wat vaker instrumenten zelf ontwikkeld (door school of bestuur). Specifiek

voor het praktijkonderwijs zijn de instrumenten die sectoraal zijn ontwikkeld (bijvoorbeeld de uitstroommonitor). Op leerlingniveau vindt de verzamelde informatie haar weg naar de individuele ontwikkelingsplannen (IOP's). Diverse scholen (met name in het so) geven aan de slag te maken van een leerlingvolgende naar leerlingsturende benadering.

Van de Excellente Scholen 2013 geeft 61% in de aanmelding voor 2014 aan dat er ontwikkelingen op dit terrein hebben plaatsgevonden. Denk hierbij aan de invoering van methoden of programma's, scholing of een investering in (de begeleiding van) specifieke groepen.

8.2 Indicator X: vasthouden van resultaten

Van een excellente school verwacht de jury dat deze haar zeer goede opbrengsten kan handhaven. Om meer inzicht te krijgen in wat de scholen daarvoor doen, vraagt de jury hen in het aanmeldingsformulier een voorbeeld te geven van een aantoonbaar geslaagde interventie die de school heeft toegepast naar aanleiding van de periodieke analyses. Als de signalering (zie paragraaf 8.1) goed werkt, moet de school in de ogen van de jury ook in staat zijn in te grijpen wanneer daartoe aanleiding is, bijvoorbeeld omdat de resultaten (op enig niveau) tegenvallen.

In 2014 zijn de belangrijkste redenen om te interveniëren als volgt.

- De resultaten op een bepaald vakgebied vallen tegen.
- De ontwikkeling van een specifieke groep leerlingen blijft achter bij de verwachting (meestal betreft het de zwakke of juist de meer- of hoogbegaafde leerlingen; in een enkel geval gaat het om individuele leerlingen).
- Het gedrag van (een groep) leerlingen binnen de school kan niet door de beugel (verzuim, pesten geweld, enzovoort).

De resultaten vormen, zeker in het basisonderwijs en het speciaal onderwijs, het vaakst de aanleiding tot de interventie die de aangemelde scholen noemen. Gedrag en incidenten die daardoor veroorzaakt worden, zijn dat slechts sporadisch en vanuit alle sectoren.

In het voortgezet onderwijs wordt het cijfersverschil tussen SE en CE of het tegenvallend rendement regelmatig opgevoerd als argument om te interveniëren.

Interventies die de aangemelde scholen noemen, richten zich vaak op de aanpassing van het aanbod (bijvoorbeeld invoering van een nieuwe methode, verhoging van de intensiteit: meer uren of extra aanbod) of de didactische aanpak (aanpassing van de instructie, toepassing van differentiatie, versterking van leerkrachtaardigheden, enzovoort). Examentraining en verscherpte monitoring (bijvoorbeeld van SE-resultaten) zijn andere voorbeelden van ingrepen door scholen (uit het voortgezet onderwijs).

In 2014 noemt 70% van de Excellente Scholen 2013 in haar aanmelding ontwikkelingen op dit terrein. De scholen noemen bijvoorbeeld stappen die ze hebben gezet in (verdere) borging of ze beroepen zich op de behaalde resultaten waaruit blijkt dat het niveau is vastgehouden.

8.3 Indicator XI: kwalificatie, professionaliteit, schoolkennis

Binnen deze indicator verzamelt de jury via het aanmeldingsformulier informatie

over:

- de wijze waarop kennisdeling binnen de school plaatsvindt;
- de inkleding van het professionaliseringsbeleid;
- de tevredenheid over het functioneren van de school (van medewerkers, leerlingen en ouders).

Als voorbeelden van kennisdeling noemen de aangemelde scholen:

- een scala aan professionaliseringsactiviteiten, zowel individueel als in teamverband, met als doel het onderhouden of verwerven van specifieke kennis en vaardigheden;
- klassenbezoeken, collegiale consultatie, intervisie;
- specialisatie van leerkrachten (benoemen van coördinator of instellen van projectgroepen);
- deling van kennis die elders is opgedaan, bijvoorbeeld in de vorm van presentaties en themabijeenkomsten.

Uit de voorbeelden die de scholen geven, wordt niet altijd duidelijk hoe planmatig de aanpak van de school is. Om daarvan een indicatie te krijgen, vraagt de jury de scholen naar de accenten die ze leggen in het professionaliseringsbeleid.

Binnen het basisonderwijs bestaat de top-3 van professionaliseringsthema's uit:

- opbrengstgericht werken;
- didactische vaardigheden (klassenmanagement, omgaan met verschillen, onderzoekend leren, eigenaarschap van leerlingen, enzovoort);
- versterking van de kennis van een specifiek vakgebied (bijvoorbeeld spelling, woordenschat, maar ook cultuureducatie, Engels).

Basisscholen noemen met enige regelmaat de aandacht voor sociaal-emotionele ontwikkeling en gedrag (onder meer Positive Behavior Support, Rots & Water, Kanjertraining).

Bij de scholen uit het sbo, so en praktijkonderwijs zijn dezelfde thema's te herkennen als bij de basisscholen. De nadruk ligt hier iets sterker op opbrengstgericht werken (vooral in sbo en so) en didactische vaardigheden. Daarnaast noemen diverse scholen de omgang met ouders.

Bij de aanmeldingen uit het voortgezet onderwijs ligt de nadruk op didactische vaardigheden. Scholen noemen bijvoorbeeld activerende didactiek, coaching van leerlingen, differentiatie, onderzoekend leren. Opmerkelijk veel vo-scholen leggen in hun professionaliseringsbeleid een accent op digitalisering. Daarnaast besteden de scholen meer aandacht aan aspecten die de organisatie van het onderwijs betreffen: leiderschap, ruimte voor de professional, werken in teams.

Ongeveer driekwart van de aangemelde scholen heeft recentelijk (in 2013 of 2014) tevredenheidsonderzoeken uitgevoerd of uit laten voeren. Deze onderzoeken leveren in de regel aandachtspunten op waarmee de school aan de slag gaat. Soms zijn deze heel prozaïsch (het verbeteren van de hygiëne in de toiletten), andere keren gaat het om ingrijpendere zaken. Voorbeelden daarvan zijn werkdruk, doorgroeimogelijkheden en onderlinge verhoudingen (medewerkers), communicatie en schoolklimaat (ouders) en schoolklimaat, zowel pedagogisch klimaat als onderlinge sfeer (leerlingen).

Op basis van de bevindingen uit deze onderzoeken kan de school een verbeterplan opstellen dat met het team en de medezeggenschapsraad wordt besproken. Als

tussenstap, bijvoorbeeld om meer informatie te verzamelen, kan een school in overleg treden met de medezeggenschapsraad, de ouderraad of de leerlingenraad. In hun aanmelding geven veel scholen voorbeelden van maatregelen die ze naar aanleiding van de tevredenheidsonderzoeken hebben getroffen. Naast de aandachtspunten worden goede resultaten op de tevredenheidsonderzoeken met trots benoemd.

In haar aanmelding in 2014 meldt 69% van de excellente scholen ontwikkelingen op dit terrein. De ontwikkelingen die scholen daarbij noemen, lopen nogal uiteen.

9 Criterium 5: het excellentiebeleid van de school

Criterium 5 luidt: *De school is een goed presterende school met een opvallend profiel (excellentieprofiel) dat in de school als geheel doorwerkt en de reputatie van de school bevestigt.*

De jury hanteert hierbij drie indicatoren.

- XII. School heeft een gericht excellentiebeleid ingezet. Dit beleid heeft een duidelijke focus en werkt door in de hele school.
- XIII. Het gebied respectievelijk de gebieden waarop de school uitblinkt, wordt/worden erkend door andere scholen.
- XIV. School heeft concrete plannen om de focus op excellentie in de toekomst verder te versterken.

9.1 Indicator XII: een duidelijke focus

In de aanmelding geeft 95% van de nieuwe scholen in 2014 aan dat de school een excellentiebeleid heeft waarop de focus ligt. Het basisonderwijs blijft hierbij met 90% iets achter bij de andere sectoren.

Veel basisscholen noemen de aandacht voor meer- en hoogbegaafde leerlingen als focus van het excellentiebeleid. Minder vaak maar nog steeds met enige regelmaat noemen basisscholen opbrengstgericht werken en de rol van de school in de samenleving (bijvoorbeeld via de aandacht voor burgerschap en ouderparticipatie).

In het voortgezet onderwijs noemen relatief veel scholen talentontwikkeling (waaronder de aandacht voor excellente leerlingen, maar ook de ontwikkeling van andere talenten, zoals creativiteit, sportiviteit). De aandacht voor cultuur, tweetalig onderwijs, bèta en wetenschaporiëntatie wordt door verschillende scholen in één adem met talentontwikkeling genoemd. Andere onderwerpen die scholen als focus noemen, zijn het leveren van maatwerk (sterke zorgstructuur, versterkt mentoraat), de aandacht voor brede vorming (*Bildung*) en loopbaanoriëntatie. Hoewel de verschillende vormen van verbreed aanbod met name in aanmeldingen voor havo en vwo worden genoemd, zijn er ook diverse vmbo-scholen die een verbreed aanbod noemen.

In het speciaal basisonderwijs en het voortgezet speciaal onderwijs noemen scholen voorbeelden van specialisaties waarin ze veel expertise hebben opgebouwd (van dyslexie tot ASS). Daarnaast noemen diverse scholen de invulling van opbrengstgericht werk als excellentiegebied. In het speciaal onderwijs schuift een aantal scholen het pedagogisch klimaat naar voren. In het praktijkonderwijs zijn er twee scholen die een onderwijsconcept noemen (*Big Picture Learning* en *21st century skills*).

Scholen die zich in 2014 voor het eerst aanmelden, noemen bij de beschrijving van het excellentiegebied wat vaker een afgebakend terrein en wat minder vaak een combinatie van onderwerpen dan de scholen dat in 2013 deden. De indruk is daarom dat scholen gaandeweg het terrein waarop ze excelleren scherp omschrijven.

Het excellentiebeleid kan zich richten op de school over de volle breedte of bijvoorbeeld specifiek op een groep leerlingen. Bij twee derde van de scholen heeft

het beleid betrekking op alle leerlingen. Gemiddeld genomen is het excellentiebeleid gericht op 80% van de leerlingen. Het sbo, so en praktijkonderwijs lopen hierbij voorop (hoogste percentage scholen waarbij excellentiebeleid betrekking heeft op alle leerlingen, hoogste percentage leerlingen waarop excellentiebeleid gericht is). Leerlingen die 'meer' aankunnen worden het vaakst als aparte groep genoemd.

9.2 Indicator XIII: erkenning door externe partijen

De herkenbaarheid van het excellentiegebied dat de school noemt, kan duidelijk worden gemaakt met concrete activiteiten die een school kan voorleggen. In het aanmeldingsformulier geeft ruim 80% van de scholen aan deel te nemen aan een netwerk dat betrekking heeft op het eigen excellentiegebied. Daarnaast zeggen veel scholen (ruim 70%) met hun excellentiegebied de belangstelling van bezoekers van buiten de school te trekken (zie tabel 9.1).

Tabel 9.1 Activiteiten waaruit de herkenbaarheid van het excellentiegebied blijkt

Deelname aan een netwerk dat betrekking heeft op dit gebied	81%
Externe bezoekers specifiek gericht op dit gebied	72%
Vermelding in publicatie(s) over dit gebied	55%
Verworven projectgelden op dit gebied	45%
Anders	18%

Referenties

Bij haar beoordeling van de erkenning door externe partijen maakt de jury gebruik van referenten die door de scholen zijn genoemd. In de aanmeldingsformulieren van zowel 'nieuwe' scholen zonder predicaat als Excellente Scholen 2013 vraagt de jury hen vier referenten te noemen. De jury vraagt daarbij expliciet naar referenten van:

- één collega-school (buiten het bestuur);
- één relevante aanleverende organisatie (inclusief kinderopvang);
- één relevante afnemende organisatie (bijvoorbeeld vervolgonderwijs inclusief hoger onderwijs);
- één partner uit een relevant netwerk.

In mei 2014 benadert de jury in totaal 648 referenten met het verzoek een beknopt formulier in te vullen over de kandidaat-Excellente School 2014. In totaal geven 509 referenten daaraan gehoor. De respons komt daarmee op ongeveer 79%.

In een aantal tabellen en figuren presenteren we de belangrijkste bevindingen uit de bevraging van de referenten. We beginnen met de respons en de relatie van de referent tot de school. In de tabellen zijn de gegevens van Excellente Scholen 2013 en 'nieuwe' aanmeldingen samengevoegd.

Tabel 9.2 Referenties per sector

Sector	Aantal aanmeldingen	Aantal referenties	Gemiddeld aantal referenties per school
Po	59	173	2,9
Sbo	7	25	3,6
So*	21	57	2,7
Vo*	89	225	2,5
Pro	10	29	2,9
Totaal	186	509	2,7

* Voor vo en so geldt dat referenties soms voor meerdere schoolsoorten zijn opgegeven.

De scholen die in het voorliggende jaar het predicaat Excellente School 2013 hebben verworven, verzamelen gemiddeld drie referenties. Dat is gemiddeld bijna een halve referentie meer dan de scholen die dat predicaat niet hebben (zie tabel 9.2).

De jury hecht er belang aan dat de referenties afkomstig zijn van personen die de school kennen maar daar niet te zeer bij betrokken zijn (bijvoorbeeld omdat ze tot het bestuur van de school behoren). Zie hiervoor tabel 9.3.

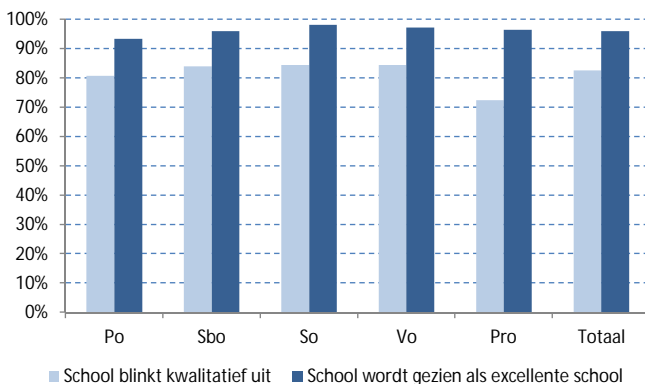
Tabel 9.3 Relatie tot de referentschool

	Aantal	Percentage
Betrokken bij (een vorm van) begeleiding van deze school	91	18%
Partner in het samenwerkingsverband waarin deze school functioneert	85	17%
Ontvangende organisatie	79	16%
Aanleverende organisatie	72	14%
Collega-school buiten het bestuur	71	14%
Participeert in netwerk met de referentschool	40	8%
Collega-school binnen het bestuur	25	5%
Anders	23	5%
Stagebedrijf (voor leerlingen van deze school)	10	2%
Buitenschoolse opvang	9	2%
Bestuurder van deze school	4	1%

Waardering voor de scholen

Referenten zien de kandidaat-scholen waarvoor zij het formulier invullen doorgaans als een excellente school. Figuur 9.1 laat zien dat daarmee niet altijd gezegd is dat de school volgens de referent ook kwalitatief uitblinkt. Deze kanttkening geldt in een wat sterkere mate in het praktijkonderwijs.

Figuur 9.1 Mening van referenten over kwaliteit en excellentie van de school

Mening referenten bij vijf indicatoren

De jury legt vijf van de veertien indicatoren voor aan de referenten, met de vraag in hoeverre de school waarvoor ze het referentieformulier invullen daaraan voldoet (zie tabel 9.4 t/m 9.8). Kanttekening hierbij is dat referenten de school weliswaar kennen, maar misschien ook minder goed op de hoogte zijn wat er binnen de school speelt. Het percentage referenten dat per onderdeel aangeeft geen inhoudelijk oordeel te kunnen geven ('Ik weet het niet') is bij diverse onderdelen vrij hoog.

Tabel 9.4 De school kan goede resultaten aantonen op (een of meer) leergebieden als burgerschap, sociaal-emotionele vorming, redzaamheid, probleemoplossend vermogen, enzovoort (indicator III)

	Po	Sbo	So	Vo	Pro	Totaal
In zeer sterke mate	28%	36%	28%	23%	21%	25%
In sterke mate	43%	48%	45%	50%	55%	47%
In minder sterke mate	4%	0%	0%	1%	3%	2%
Deze indicator gaat niet op	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Ik weet het niet	26%	16%	28%	26%	21%	25%

Tabel 9.5 De school laat zien dat er gezien de (zwakke of juist sterke) leerlingpopulatie een zeer goed resultaat wordt behaald (indicator V)

	Po	Sbo	So	Vo	Pro	Totaal
In zeer sterke mate	40%	52%	40%	26%	24%	33%
In sterke mate	40%	24%	36%	47%	55%	43%
In minder sterke mate	1%	4%	0%	3%	7%	2%
Deze indicator gaat niet op	1%	0%	0%	1%	0%	1%
Ik weet het niet	20%	20%	24%	23%	14%	21%

Tabel 9.6 De school laat zien dat de aanpak waarvoor zij heeft gekozen, bijdraagt aan verhoging van de kwaliteit van het primaire proces (indicator VII)

	Po	Sbo	So	Vo	Pro	Totaal
In zeer sterke mate	48%	52%	53%	41%	31%	44%
In sterke mate	38%	40%	37%	48%	55%	43%
In minder sterke mate	1%	0%	0%	0%	0%	1%
Deze indicator gaat niet op	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Ik weet het niet	12%	8%	11%	11%	14%	12%

*Tabel 9.7 Het lerend en verbeterend vermogen van de school is evident (indicator XI) **

	Po	Sbo	So	Vo	Pro	Totaal
In zeer sterke mate	43%	58%	48%	43%	24%	43%
In sterke mate	41%	29%	43%	47%	41%	43%
In minder sterke mate	1%	0%	0%	2%	10%	2%
Deze indicator gaat niet op	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Ik weet het niet	15%	13%	9%	8%	24%	12%

* De verschillen tussen de sectoren zijn significant.

Tabel 9.8 De school heeft een gericht excellentiebeleid ingezet (indicator XII)

	Po	Sbo	So	Vo	Pro	Totaal
In zeer sterke mate	38%	44%	31%	38%	28%	37%
In sterke mate	31%	24%	48%	35%	17%	33%
In minder sterke mate	4%	0%	0%	2%	7%	3%
Deze indicator gaat niet op	0%	0%	2%	0%	0%	0%
Ik weet het niet	26%	32%	19%	25%	48%	26%

Voor 44% van de referenties geldt dat de referenten de kwaliteit en excellentie van de school erkennen en herkennen en menen dat alle indicatoren opgaan voor de school waarvoor ze een referentie leveren (zie tabel 9.9).

Tabel 9.9 De referenten erkennen en herkennen de kwaliteit en excellentie van de school en menen dat alle indicatoren opgaan voor de referentschool per sector

Sector	Percentage
Po	45%
Sbo	44%
So	53%
Vo	42%
Pro	34%
Totaal	44%

Bij de Excellente Scholen 2013 onderschrijven de referenten vaker de kwaliteit en excellentie, terwijl ze tegelijkertijd menen dat de indicatoren voor de school opgaan. Bij deze scholen geldt dat voor 51% (tegen 39% bij de scholen zonder predicaat).

9.3 Indicator XIV: versterking van het excellentiebeleid

Vrijwel alle in 2014 aangemelde scholen (97%) hebben plannen om het excellentiebeleid verder te versterken. Het gaat dan zowel om verdere borging en verbreding van het excellentiebeleid dat de scholen eerder in hun aanmelding

beschreven, als om nieuwe terreinen die de scholen willen verkennen. Een aantal scholen geeft aan de lat voor zichzelf hoger te willen leggen, bijvoorbeeld door hogere opbrengsten te realiseren, en ook door het ingezette beleid te verdiepen.

10 De beoordeling van Excellente Scholen 2013

De jury beoordeelt scholen (en schoolsoorten) waaraan in januari 2014 het predicaat Excellente School is verleend, op twee onderdelen:

- de *continuïteit* van het in 2013 vastgestelde niveau van opbrengsten en de actuele resultaten;
- de *ontwikkeling* die de school sinds de vorige aanmelding (medio 2013) heeft doorgemaakt.

Voor de Excellente Scholen 2013 die zich in 2014 opnieuw kandidaat stellen, staat het traject dan ook in het teken van deze twee thema's, waarbij overigens wel alle veertien indicatoren worden nagelopen.

10.1 Continuïteit

Van continuïteit is sprake wanneer de opbrengsten van de school op een niveau zijn gebleven dat vergelijkbaar is met dat van de opbrengsten in het voorgaande schooljaar (voor het huidige traject is dat 2012-2013). De eerdere opbrengsten van de school zelf zijn daarom het eerste referentiepunt.

Onvoldoende continuïteit heeft betrekking op het onvoldoende vasthouden van de resultaten in samenhang. Van belang is daarbij de *sterkte* van de daling (marginaal of scherp); de *breedte* van de daling (een enkel vak, leergebied/enkele vakken, leergebieden of over de hele linie); de *redenen* voor de daling; de *prognose* voor het komende jaar en de *verhouding* van de recente resultaten tot benchmarkgegevens.

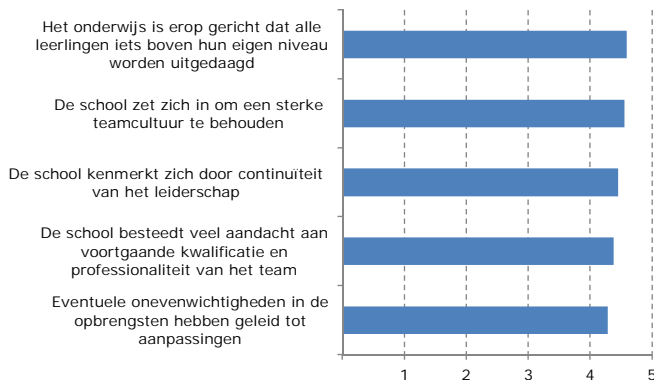
Verder gelden de volgende aandachtspunten.

- Heeft de verklaring die de school aanvoert voor de daling in opbrengsten voldoende diepgang? Zo geldt een mindere leerlingenpopulatie in een bepaald leerjaar doorgaans niet als een sterke verklaring.
- Hoe reageert de school op de mindere resultaten? Wat doet de school om de resultaten weer op niveau te krijgen?

Tijdens de consultatieronde in februari 2014¹⁵ vraagt de jury de scholen die voor het tweede opeenvolgende jaar het predicaat hebben verworven onder meer in welke mate zij zich op bepaalde aspecten focussen om de continuïteit te waarborgen. Figuur 10.1 presenteert de resultaten van die consultatie.

¹⁵ Zie voor deze consultatie: Hoofdstuk 3, Onderhoud en bijstelling criteria en indicatoren.

Figuur 10.1 Mate waarin school zich op aspecten focust ten behoeve van de continuïteit

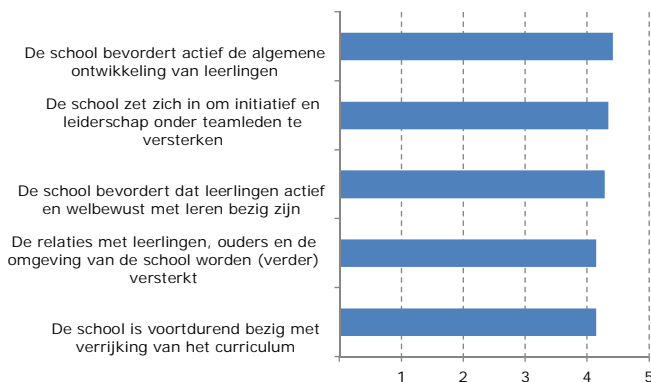

Figuur 10.1 laat uitsluitend hoge waarden zien, waarbij het uitdagen van leerlingen en het behoud van een sterke teamcultuur iets boven het gemiddelde uitspringen.

10.2 Ontwikkeling

De jury let ook op de relevante ontwikkelingen die de Excellente Scholen 2013 hebben doorgemaakt. Tijdens de consultatieronde onder Excellente Scholen 2013 vraagt ze naar de mate waarin de scholen zich op bepaalde aspecten focussen om de ontwikkeling gaande te houden (zie figuur 10.2).

Figuur 10.2 Mate waarin school zich op aspecten focust ten behoeve van de ontwikkeling

Figuur 10.2 toont louter hoge waarden; de respondenten vinden, zonder al te veel onderscheid, alle aspecten belangrijk.

In aanvulling op de consultaties kan de jury gebruik maken van de informatie uit de nieuwe aanmeldingen van de Excellente Scholen 2013. In het aanmeldingsformulier ligt het accent op de ontwikkeling die de school heeft doorgemaakt en wordt aan de scholen gevraagd bij welke criteria en binnen welke indicatoren zij ontwikkelingen kunnen melden. Tabel 10.1 biedt een overzicht van de indicatoren waarbinnen het afgelopen jaar ontwikkelingen zijn geweest volgens deze scholen (n=67). De bevindingen in dit overzicht zijn gebaseerd op de aanmeldingen uit 2014.

Tabel 10.1 Percentage scholen dat in de aanmelding aangeeft dat er binnen de indicator ontwikkeling heeft plaatsgevonden

Criterium 1. De school behaalt zeer goede resultaten	88%
Indicator I: resultaten kernvakken	72%
Indicator II: resultaten overige vakken	51%
Indicator III: resultaten aanvullende leergebieden	82%
Resultaten die niet onder de drie genoemde gebieden vallen*	55%
Criterium 2. School weet succesvol om te gaan met omstandigheden	79%
Indicator IV: leerlingkenmerken en procesinrichting	63%
Indicator V: leerlingkenmerken en resultaten	55%
Indicator VI: school benut inzicht in leerwinst bij onderscheiden categorieën leerlingen	49%
Criterium 3. Inrichting van het onderwijsproces	92%
Indicator VII: schoolspecifieke aanpak en proceskwaliteit	84%
Indicator VIII: schoolspecifieke aanpak en organisatiekwaliteit	72%
Criterium 4. Verband tussen inrichting onderwijsproces en resultaten	91%
Indicator IX: veranderingen vanwege resultaten	61%
Indicator X: vasthouden van resultaten	70%
Indicator XI: kwalificatie, professionaliteit, schoolkennis	69%
Criterium 5. Schooleigen excellentiebeleid	**
Indicator XII: duidelijke focus	78%
Indicator XIII: erkenning door externe partijen	87%
Indicator XIV: plannen voor versterken van excellentie	85%

* Deze optie is alleen voorgelegd aan de Excellente Scholen 2013 uit het sbo, so/vso en praktijkonderwijs.

** De jury gaat ervan uit dat een excellente school zich ten minste binnen dit criterium ontwikkelt.

Kanttekening is dat de scholen het formulier nogal uiteenlopend invullen. Waar de ene school elke indicator aanvinkt, zijn andere erg spaarzaam met het benoemen van ontwikkelingen bij de indicatoren. Tijdens de schoolbezoeken blijkt dat dit niet automatisch betekent dat er bij de eerste groep scholen ook daadwerkelijk meer ontwikkelingen zijn te bespeuren.

10.3 Verwerking van de bevindingen

In het nieuwe schoolrapport van de Excellente Scholen 2013 (over de bevindingen

van de jury in 2014) ligt het accent op continuïteit en ontwikkeling. Het schoolrapport past bij en sluit aan op de eerdere schoolrapporten. In het najaar van 2014 baseert de jury zich bij de beoordeling van de Excellente Scholen 2013 in belangrijke mate op de mate waarin er sprake is van continuïteit en van ontwikkeling.

11 Aanmeldingen en toekenningen 2014

Tot en met 21 mei 2013 kunnen scholen uit het basisonderwijs, speciaal basisonderwijs, speciaal onderwijs, voortgezet onderwijs en praktijkonderwijs zich via een digitaal aanmeldingsformulier kandidaat stellen voor het predicaat Excellente School 2014. In dit hoofdstuk geven we een overzicht van het aantal aanmeldingen en het aantal scholen dat de jury voordraagt voor het predicaat Excellente School 2014. We vergelijken deze aantallen met die van de voorgaande jaren.

11.1 Aanmeldingen

Scholen voor voortgezet onderwijs dienen zich per schoolsoort aan te melden. Een scholengemeenschap kan zich bijvoorbeeld drie keer aanmelden voor respectievelijk vmbo, havo en vwo. Ook het speciaal onderwijs moet zich apart aanmelden voor speciaal en voortgezet speciaal onderwijs. In 2014 ontvangt de jury in totaal 187 aanmeldingen, ongeveer een derde meer dan in 2013. Het speciaal onderwijs en het voortgezet onderwijs (met uitzondering van het praktijkonderwijs) zijn samen verantwoordelijk voor ruim driekwart van deze toename (zie tabel 11.1).

Tabel 11.1 Aanmeldingen per onderwijssoort (2013 en 2014)

Sector	Aanmeldingen 2013	Aanmeldingen 2014
Basisonderwijs	52 scholen	60 scholen
Speciaal basisonderwijs	5 scholen	7 scholen
Speciaal onderwijs	9 schoolsoorten (4 so, 5 vso)	21 schoolsoorten (13 so, 8 vso)
Voortgezet onderwijs	64 schoolsoorten	89 schoolsoorten
Praktijkonderwijs	11 scholen	10 scholen
Totaal aantal aanmeldingen	141 scholen/schoolsoorten	187 scholen/schoolsoorten

Tabel 11.2 laat zien dat binnen het vo vooral het aantal aanmeldingen uit het vmbo sterk groeit.

Tabel 11.2 Aanmeldingen per vmbo, havo en vwo (2013 en 2014)

Schoolsoorten vo	Aanmeldingen 2013	Aanmeldingen 2014
Vmbo	22	38
Havo	18	20
Vwo	24 (waaronder 8 gymnasia)	31 (waaronder 7 gymnasia)
Totaal aantal aanmeldingen vo	64 schoolsoorten	89 schoolsoorten

In 2012 ontvangt de jury 142 aanmeldingen: 90 vanuit het basisonderwijs en 52 vanuit het voortgezet onderwijs. Deze 52 aanmeldingen omvatten in totaal ruim 80 scholen/afdelingen van een bepaalde schoolsoort.¹⁶ Het totaal aantal aanmeldingen heeft daardoor betrekking op ongeveer 170 scholen en of schoolsoorten. In 2014 ontvangt de jury meer aanmeldingen dan in 2012. Wel doen sinds 2013 ook het speciaal basisonderwijs, het speciaal onderwijs en het praktijkonderwijs mee.

Excellente Scholen 2013 kunnen zich in 2014 aanmelden om opnieuw in aanmerking te komen voor het predicaat; 67 scholen/schoolsoorten hebben

¹⁶ Anders dan in 2013 en 2014 kunnen de vo-scholen in 2012 verschillende schoolsoorten in één keer aanmelden.

daarvoor het aanmeldingsformulier ingevuld. Dat is bijna 90% van de Excellente Scholen 2013. In 2013 stellen 45 van de 54 Excellente Scholen 2012 zich opnieuw kandidaat. Dat is iets minder dan 85%.

Van de 187 aangemelde scholen en of schoolsoorten bezoekt de jury er 160. De niet-bezochte kandidaten zijn over het algemeen scholen/schoolsoorten waar de ontwikkelingen relatief recentelijk zijn ingezet en waarbij nog geen duidelijke relatie kan worden gelegd naar (meerjarig) goede (eind)resultaten. Vier schoolsoorten in het so worden niet bezocht omdat het instrumentarium van de jury nog niet toereikt om deze scholen die een unieke plaats in het Nederlands onderwijsbestel innemen, te kunnen beoordelen.

11.2 Toekenningen 2014

Begin december 2014 bespreekt de jury alle bezochte scholen. Op grond van de informatie waarover zij op dat moment beschikt, draagt ze bij de staatssecretaris in totaal 106 scholen/schoolsoorten voor die naar de mening van de jury in aanmerking komen voor het predicaat Excellente School 2014. Deze scholen ontvangen het predicaat op 26 januari 2015 van minister-president Mark Rutte en staatssecretaris Sander Dekker.

Tabel 11.3 Toekenningen per onderwijssoort (2013 en 2014)

Sector	2013	2014
Basisonderwijs	28 scholen	34 scholen
Speciaal basisonderwijs	3 scholen	5 scholen
Speciaal onderwijs	5 schoolsoorten (2 so, 3 vso)	12 schoolsoorten (8 so, 4 vso)
Voortgezet onderwijs	36 schoolsoorten	49 schoolsoorten
Praktijkonderwijs	4 scholen	6 scholen
Totaal aantal toekenningen	76 scholen/schoolsoorten	106 scholen/schoolsoorten

In 2012 draagt de jury 53 scholen (54 schoolsoorten) voor. Eén voordracht (van een vo-school) wordt niet overgenomen in verband met vraagtekens rond de bekostiging. Eén school in het vo ontvangt het predicaat voor zowel vmbo als havo.

In januari 2015 ontvangen 49 schoolsoorten in het voortgezet onderwijs het predicaat Excellente School 2014. Ondanks een wat lager aantal aanmeldingen dan het vmbo en het vwo, is de havo met 15 toekenningen behoorlijk succesvol (zie tabel 11.4).

Tabel 11.4 Toekenningen in vmbo, havo en vwo (2013 en 2014)

Schoolsoorten vo	2013	2014
Vmbo	13	19
Havo	10	15
Vwo	13 (waaronder 7 gymnasia)	15 (waaronder 5 gymnasia)
Totaal aantal toekenningen vo	36 schoolsoorten	49 schoolsoorten

In 2012 worden binnen het voortgezet onderwijs in totaal 22 predicaten uitgereikt: 11 voor een vmbo-afdeling, 2 voor havo en 9 voor vwo (waaronder 7 gymnasia). De verdeling van de voordrachten over de schoolsoorten is in 2014 opnieuw wat evenwichtiger geworden.

In 2014 komen 63 van de 67 aangemelde Excellente Scholen 2013 in aanmerking voor een nieuwe toekenning van het predicaat. Deze scholen voldoen naar het oordeel van de jury aan de criteria continuïteit en ontwikkeling. Tabel 11.5 biedt een overzicht van het percentage scholen dat zich in de afgelopen jaren succesvol kandidaat heeft gesteld.

Tabel 11.5 Aanmeldingen die leiden tot het predicaat (2012, 2013 en 2014)

	2014	ES2014	Percentage
Nieuwe aanmeldingen 2014	120	43	36%
Excellente Scholen 2013	67	63	94%
Aanmeldingen 2014 totaal	187	106	
	2013	ES2013	Percentage
Nieuwe aanmeldingen 2013	99	37	37%
Excellente Scholen 2012	42	39	93%
Aanmeldingen 2013 totaal	141	76	
	2012		%
Nieuwe aanmeldingen 2012*	170	54	32%

* 2012 is het eerste jaar dat het predicaat Excellente School wordt verstrekt. De 142 aanmeldingen in dat jaar betreffen naar schatting ongeveer 170 scholen/schoolsoorten die zich voor het eerst aanmelden. Het percentage toekenningen is op dat aantal gebaseerd.

In Deel 2 presenteren we de scholen die het predicaat Excellente School 2014 hebben verworven.

Deel 2 De Excellente Scholen 2014

Per sector (in alfabetische volgorde)

Primair onderwijs

Archipelbasisschool Tweemaster-Kameleon	Oost-Souburg	Zeeland
Casimirschool	Gouda	Zuid-Holland
CBS Anna van Buren, Roombeek	Enschede	Overijssel
CBS De Fontein	Westerhaar	Overijssel
CBS De Rank	's-Gravenpolder	Zeeland
CBS Juliana van Stolbergschool	Hoogeveen	Drenthe
Dalton Rijnsweerd	Utrecht	Utrecht
Daltonbasisschool De Borgwal	Bemmel	Gelderland
De Grebbe	Bergen op Zoom	Noord-Brabant
De Haren	's-Hertogenbosch	Noord-Brabant
De Klokbeker	Ermelo	Gelderland
De Knienbult	Westendorp	Gelderland
De Lindegaard	Meerssen	Limburg
De Mienskip	Buitenpost	Friesland
De Schakel	Nieuwegein	Utrecht
Delftsche Schoolvereniging	Delft	Zuid-Holland
Dr. Maria Montessorischool	Huizen	Noord-Holland
GBS De Halm	Almkerk	Noord-Brabant
IKC De Ark	Vlaardingen	Zuid-Holland
Juliana Daltonschool, locatie Willem Kalfflaan	Bussum	Noord-Holland
Kindcentrum Willem Alexander	Steenwijk	Overijssel
OBS De Bloeiende Betuwe	Rhenoy	Overijssel
OBS De Straap	Helmond	Noord-Brabant
OBS De Venen	Reeuwijk	Zuid-Holland
OBS De Vogelaar	Raalte	Overijssel
OBS Het Mozaïek, locatie Eimerssingel-Oost	Arnhem	Gelderland
OBS Overvecht	Utrecht	Utrecht
Paulusschool	Utrecht	Utrecht
RKBS De Troubadour	Haaksbergen	Overijssel
Sint Nicolaasschool	Haren	Groningen
Sint-Pieter	Maastricht	Limburg
't Mozaïek	Roermond	Limburg
't Vogelnest	Bodegraven	Zuid-Holland
Van Ostadeschool	Den Haag	Zuid-Holland

Speciaal basisonderwijs

SBO CSG Park en Dijk		Gouda	Zuid-Holland
SBO De Prinsenhof		Apeldoorn	Gelderland
SBO De Wissel		Hoorn	Noord-Holland
SBO Michaëlschool		Amersfoort	Utrecht
SBO Panta Rhei		Deventer	Overijssel

Speciaal onderwijs

Alphons Laudyschool	vso	Amsterdam	Noord-Holland
Auris Dr. M. Polanoschool	so	Rotterdam	Zuid-Holland
Auris Hildernisschool	so	Rotterdam	Zuid-Holland
Auris Professor Groenschool	so	Amersfoort	Utrecht
De Heldringschool	so	Amsterdam	Noord-Holland
De Heldringschool	vso	Amsterdam	Noord-Holland
Kentalis Talent	so	Vught	Noord-Brabant
Latasteschool	so	Horn	Limburg
Stichting Zozijn	so	Wilp	Gelderland
Daniël de Brouwerschool			
Stichting Zozijn	vso	Wilp	Gelderland
Daniël de Brouwerschool			
Zonnebloemschool (De Bloementuin)	so	Emmeloord	Flevoland
Zonnebloemschool (De Plantage/LWC Het Esveld)	vso	Emmeloord	Flevoland

Praktijkonderwijs

Calvijn College Krabbendijke	pro	Krabbendijke	Zeeland
Gooise praktijkschool	pro	Hilversum	Noord-Holland
Het Kwadrant	pro	Bergen op Zoom	Noord-Brabant
Het Segment	pro	Gouda	Zuid-Holland
Limes praktijkonderwijs	pro	Katwijk	Zuid-Holland
Pius X-College	pro	Bladel	Noord-Brabant

Voortgezet onderwijs

Blariacumcollege	vmbo-gt	Venlo	Limburg
Bouwens van der Boijecollege	vmbo-b	Panningen	Limburg
Calvijn college Goes	havo	Goes	Zeeland
Calvijn College Tholen	vmbo-gt	Tholen	Zeeland
Christiaan Huygens College, locatie Broodberglaan	havo	Eindhoven	Noord-Brabant
CITAVERDE College Horst	vmbo-b	Hegelsom	Limburg
Clusius College Castricum	vmbo-b	Castricum	Noord-Holland

College St. Paul	vmbo-k	Den Haag	Zuid-Holland
Comenius College	vmbo-t	Hilversum	Noord-Holland
Comenius College	havo	Hilversum	Noord-Holland
Comenius College	vwo	Hilversum	Noord-Holland
Corlaer College	havo	Nijkerk	Gelderland
Dr. Nassaucollege Oost-Drenthe	vmbo-t	Gieten	Drenthe
Eckartcollege	havo	Eindhoven	Noord-Brabant
Eckartcollege	vwo	Eindhoven	Noord-Brabant
Geuzencollege	vmbo-b	Vlaardingen	Zuid-Holland
Goois Lyceum	havo	Bussum	Noord-Holland
Goois Lyceum	vwo	Bussum	Noord-Holland
Jan van Brabant College, locatie Deltaweg	vmbo-t	Helmond	Noord-Brabant
Kandinsky College, locatie Malderburchtstraat	vmbo-t	Nijmegen	Gelderland
Kandinsky College, locatie Malderburchtstraat	havo	Nijmegen	Gelderland
Kandinsky College, locatie Malderburchtstraat	vwo	Nijmegen	Gelderland
Kandinsky College, Sint Jorisschool	vmbo-t	Nijmegen	Gelderland
Keizer Karel College	vwo	Amstelveen	Zuid-Holland
Lyceum Bisschop Bekkers	vwo	Eindhoven	Noord-Brabant
Merletcollege Mill	vmbo	Mill	Noord-Brabant
Metameer, locatie Jenaplan Boxmeer	vmbo	Boxmeer	Noord-Brabant
Metameer, locatie Stevensbeek	vmbo-b	St. Anthonis	Noord-Brabant
Northgo college	havo	Noordwijk	Zuid-Holland
Oosterlicht College Vianen	vmbo	Vianen	Utrecht
PENTA college CSG De Oude Maas	vmbo-gt	Spijkenisse	Zuid-Holland
Pius X-College	vmbo	Bladel	Noord-Brabant
Rijnlands Lyceum Wassenaar	havo	Wassenaar	Zuid-Holland
Rijnlands Lyceum Wassenaar	vwo	Wassenaar	Zuid-Holland
SG Johan van Oldenbarnevelt	gymnasium	Amersfoort	Utrecht
St. Ignatiusgymnasium	gymnasium	Amsterdam	Noord-Holland
St. Michaël College	havo	Zaandam	Noord-Holland
Stedelijk College Eindhoven, locatie Henegouwenlaan	havo	Eindhoven	Noord-Brabant
Stedelijk College Eindhoven, locatie Henegouwenlaan	vwo	Eindhoven	Noord-Brabant
Stedelijk Gymnasium Leiden	gymnasium	Leiden	Zuid-Holland
Stedelijk Gymnasium Nijmegen	gymnasium	Nijmegen	Gelderland
Stedelijke Scholengemeenschap Nijmegen	havo	Nijmegen	Gelderland

Stedelijke scholengemeenschap Nijmegen	wvo	Nijmegen	Gelderland
Toorop Mavo	mavo	Rotterdam	Zuid-Holland
Utrechts Stedelijk Gymnasium	gymnasium	Utrecht	Utrecht
Valuacollege	havo	Venlo	Limburg
Vechtstede College	havo	Weesp	Noord-Holland
Wolfert van Borselen TTO	havo	Rotterdam	Zuid-Holland
Wolfert van Borselen TTO	wvo	Rotterdam	Zuid-Holland

Bijlagen

Bijlage 1 – Samenstelling Jury Excellente Scholen 2014

Prof dr. Fons van Wieringen, voorzitter (Emeritus-hoogleraar, Oud-voorzitter Onderwijsraad)
Prof. dr. Dymph van den Boom (Rector Magnificus, Universiteit van Amsterdam)
Drs. Martin Bootsma (Politicooloog, Leraar van het Jaar 2011, primair onderwijs)
Drs. Ingrid van Engelshoven (Wethouder Kenniseconomie, Internationaal, Jeugd en Onderwijs, gemeente Den Haag)¹⁷
Drs. Harry Frantzen (Directeur Domein Bewegen en Educatie, Christelijke Hogeschool Windesheim, Oud-rector Minkema College Woerden)
Drs. Wim Kaizer (Oud-bestuursvoorzitter INOS, Stichting Katholiek Onderwijs Breda)
Bernadette Renne MME (Sectordirecteur vwo scholengroep Tongerlo Norbertuscollege Roosendaal)
Dr. Marca Wolfensberger (Lector Excellentie in Hoger Onderwijs en Samenleving, Hanzehogeschool Groningen en verbonden aan de Universiteit Utrecht)

Secretaris

Dorien Zevenbergen, Inspectie van het Onderwijs, MSc MA

Onderzoek en ondersteuning

Drs. Jacob van der Wel (Regioplan)

¹⁷ Tot aan zomer 2014.

Bijlage 2 – Externe experts 2014

De volgende oud-schoolleiders en oud-inspecteurs hebben de jury in 2014 ondersteund.

Mw. Marijke Beltman
Mw. Ans Brockhoff
Dhr. Jan-Pieter van Bruchem
Mw. Corrie Doeleman
Mw. Pauline Hermsen
Mw. Clementine van den Hoek
Dhr. Eef Hoeksma
Dhr. Udo Keyser
Dhr. Jos de Mulder
Dhr. Hans Pennings
Dhr. Geert Renkema
Dhr. Rob Schouten
Dhr. Jac Schreuder
Dhr. Bert Schuur
Dhr. Ton Senf
Dhr. Ger Smit
Dhr. Joop Smits
Dhr. Jan Visser
Dhr. Hans van Vonderen
Dhr. Fons Willems
Dhr. Bert Zweers

Bijlage 3 - Criteria in hoofdlijnen

De veertien indicatoren in het beoordelingskader zijn een concrete vertaling van de vijf criteria voor excellentie. Ze vormen een hulpmiddel bij het schoolbezoek en bij het opstellen van het schoolrapport. Hieronder volgt een wat meer globale beschrijving van de vijf criteria.

A. Resultaten

1. Resultaten

Criterion

De school behaalt zeer goede resultaten, breed opgevat, op verschillende terreinen: drie ringen, respectievelijk kernvakken; andere vakken; sociale vaardigheden, burgerschap, cultuur, vorming.

Voor de beoordeling van dit criterium maakt de jury onder meer gebruik van de gegevens van de Inspectie en van aanvullende gegevens.

2. Omstandigheden waarin de school werkt

Criterion

De school weet optimaal om te gaan met de omstandigheden waarin ze moet werken (soort leerlingen, variëteit leerlingen, locatie, enzovoort); de school streeft naar inzicht in de leerwinst bij onderscheiden categorieën leerlingen.

Het idee achter dit criterium is dat de Inspectie weliswaar rekening houdt met de samenstelling van de leerlingenpopulatie, maar daarbij weinig onderscheid kan maken. Binnen het po wordt bijvoorbeeld het opleidingsniveau van de ouders van mbo tot wo tot één categorie gerekend. Voor interpretatie van de resultaten is het van belang inzicht te krijgen in de omstandigheden waarin de school haar werk doet. De school moet bovendien kunnen aantonen dat ze hier adequaat mee omgaat. Achterliggende vragen: hoe definieert de school 'een zeer goed resultaat' voor welke categorie leerlingen? Werkt de school bewust opbrengstgericht door het stellen van doelen en het systematisch evalueren? Worden die doelen gehaald?

B. Onderwijsproces

3. Inrichting van het onderwijsproces

Criterion

De school heeft een goed inzicht in de schoolfactoren die aantoonbaar bijdragen aan deze resultaten in brede zin, en maakt een duidelijke koppeling tussen deze factoren en de visie van de school op goed onderwijs.

De resultaten die de school boekt, worden bereikt door een beredeneerde aanpak van het onderwijs en de organisatie door de school. Heeft de school een 'theorie' waarin bepaalde preferente proceskenmerken bijdragen aan de behaalde resultaten in het algemeen of bepaalde resultaten in het bijzonder? Criterion 3 gaat in op de wijze waarop de school het onderwijsproces (indicator VII) en de organisatie (indicator VIII) van de school heeft vormgegeven.

4. Verband tussen de inrichting van het onderwijsproces en de resultaten

criterium

De school realiseert een verbetering van de onderwijsresultaten door het onderwijsproces en de schoolorganisatie te versterken. Het lerend en verbeterend vermogen van de school is evident.

Achterliggende vragen: welke veranderingen hebben er plaatsgevonden? Wat was daarvoor de aanleiding? Hoe heeft de school deze veranderingen uitgevoerd? Hoe meet de school de effecten van de veranderingen? Maakt de school bewuste keuzes in de onderwijskundige inrichting? Is het succes van de school te danken aan input van de school of aan andere factoren (samenstelling van de leerlingenpopulatie)? Hoe gangbaar is het gebruik van erkende planmatige werkwijzen in het schoolbeleid en de introductie van veranderingen?

C. Excellentiebeleid

5. Excellentiebeleid van de school

criterium

De school is niet alleen een zeer goede school maar ook een bijzondere school met een opvallend profiel dat in de school als geheel doorwerkt, en de reputatie van de school wordt extern bevestigd.

De focus in het excellentiebeleid kan samenhangen met indicator III (resultaten op een domein dat verder strekt dan de reguliere vakken/leergebieden).

In alle gevallen is het zaak dat een school niet alleen aangeeft wat het aanbod is en hoeveel leerlingen van dat aanbod gebruik maken, maar dat ze ook laat zien hoe ze evalueert op dit aanbod. De excellentiefocus kan bijvoorbeeld ook betrekking hebben op een bepaalde doelgroep of een specifieke didactiek.

De vijf criteria kennen een verdere onderverdeling in veertien indicatoren (zie hoofdstuk 5 t/m 9). Ter ondersteuning van het interne beoordelingsproces hanteert de jury een puntenaantal per criterium en dus voor de school als geheel.

- De school behaalt zeer goede resultaten (drie indicatoren: 45 punten).
- De school weet succesvol om te gaan met omstandigheden (drie indicatoren: 25 punten).
- Inrichting van het onderwijsleerproces (twee indicatoren, 20 punten).
- Verband tussen inrichting onderwijsleerproces en resultaten (drie indicatoren: 30 punten).
- De school is een goed presterende school met een opvallend profiel (drie indicatoren: 20 punten).

Bijlage 4 - Inspectie, Cito, criteria RTL (Dronkers), Trouw/de Volkskrant/RTL (Van Alphen en Dronkers; methode Dronkers), Elsevier

In Nederland verschijnen diverse overzichten waarin de schoolprestaties onderling worden vergeleken. Uiteraard neemt de jury kennis van deze cijfers wanneer zij besluit welke scholen zij wil voordragen voor het predicaat Excellente School. Waar mogelijk zijn deze gegevens opgenomen in het schoolrapport. Hieronder noemen we de belangrijkste.

Basisonderwijs

Inspectie po

- Gemiddelde score op de eindoets (taal en rekenen/wiskunde).
- Aan de toets doen 6200 scholen mee, 85% van alle basisscholen in Nederland. Dit percentage is al jaren stabiel.

Cito (eindoets)

- 501 - 522 - basisberoepsgerichte leerweg
- 522 - 527 - basis- en kaderberoepsgerichte leerweg
- 524 - 528 - kaderberoepsgerichte leerweg
- 528 - 532 - kaderberoepsgerichte leerweg en gemengde/theoretische leerweg (mavo)
- 520 - 525 - gemengde/theoretische leerweg
- 530 - 535 - gemengde/theoretische leerweg
- 535 - 540 - havo
- 540 - 545 - havo/vwo brugklas
- 545 - 550 - vwo (atheneum/gymnasium/technasium/tweetalig vwo)

RTL 2013 (Dronkers)

Bij de samenstelling van de RTL-lijst kijkt prof. dr. J. Dronkers naar de mate waarin de eindscore van een school afwijkt van de gemiddelde score van alle basisscholen met eenzelfde leerlingenpopulatie. Als die eindscore lager ligt dan de gemiddelde score van alle basisscholen met eenzelfde leerlingenpopulatie, heeft die school een negatieve toegevoegde waarde (een lage kwaliteit). Als de eindscore hoger ligt dan de gemiddelde score van alle basisscholen met eenzelfde leerlingenpopulatie, heeft die school een positieve toegevoegde waarde (een hoge kwaliteit).

Voor de meting van de sociale, economische en culturele achtergrond van de leerlingen zijn voor totaal 6737 scholen in de gegevens van DUO de volgende bruikbare gegevens beschikbaar:

- het percentage gewichtenleerlingen op de basisschool;
- het percentage leerlingen geboren buiten Nederland;
- het percentage leerlingen dat in een bepaalde viercijferige postcode woont (gebaseerd op de Leefbarometer 2012, waarbij prof. Dronkers kiest voor de dimensie 'bevolkingssamenstelling', omdat deze zowel opleiding als inkomensgegevens gebruikt, zie ook <http://www.schoolcijferlijst.nl/basis/Toelichting.pdf>).

Voortgezet onderwijs

Inspectie vo

- Rendement onderbouw ten opzichte van advies basisschool.
- Rendement bovenbouw.
- Eindexamenresultaten (gemiddeld cijfer voor Nederlands, voor moderne vreemde talen en voor bètavakken).
- Verschil gemiddeld cijfer schoolexamen (SE) en gemiddeld cijfer centraal examen (CE).

De Volkskrant 2013 (Dronkers et al.), RTL 2014 (volgens de 'methode Dronkers')

Bij de bepaling van het schoolcijfer maken Dronkers et al. onder meer gebruik van de eindexamencijfers (CE), het aantal eindexamenvakken waarop het schoolgemiddelde voldoende is, het slagingspercentage, het rendement in de bovenbouw, en de instroomgegevens (advies van de basisschool). Een uitgebreide toelichting is te vinden op http://www.rtlnieuws.nl/sites/default/files/content/documents/2015/01/05/berekening_2.pdf.

Bij de totstandkoming van de gegevens van vóór 2012, verschenen in *Trouw*, is een andere systematiek gehanteerd. De cijfers over 2012 en 2013 laten zich daarom niet goed vergelijken met die van voorgaande jaren.

Elsevier

- Rendement onderbouw (de eerste twee jaren doorlopen zonder zittenblijven).
- Rendement bovenbouw (onvertraagd diploma halen).
- Gemiddeld verschil SE en CE.
- Gemiddeld examencijfer CE.

Met deze indicatoren blijft *Elsevier* dicht bij de Inspectie. Zie de toelichting op <http://www.elsevier.nl/Wetenschap/achtergrond/2014/1/Toelichting-en-verantwoording-bij-De-beste-scholen-2014-1440159W/?intcmp=related-content>.

Elsevier hanteert een vijfdeling: van zeer goed tot slecht. De score wordt uitgedrukt in plussen en minnen. Zeer goede scholen presteren beter dan 90% van alle beoordeelde scholen (+++); goede scholen presteren beter dan 75% (+); 50% presteert gemiddeld (+/-); matige scholen presteren slechter dan 75% (-) en slechte scholen presteren slechter dan 90% (--) van alle scholen.

Bijlage 5 - Drie referentiematen basisonderwijs

De Jury Excellente Scholen wil tot uitdrukking brengen dat de beoordeling van scholen fair dient te geschieden en geen ongewenste neveneffecten mag oproepen. Daarom hanteert de jury in het basisonderwijs meer dan één referentiepunt. Dat geeft een minder absoluut en meer argumentatief karakter aan de rapportages van de jury. Bij de beoordeling van (semi-)eindtoetsresultaten hanteert de jury de volgende referentiematen.

- Elke aangemelde school streeft ongeacht haar samenstelling (dus met gerichte inzet van de gewichtengelden) bij de eindtoets naar minimaal het landelijk gemiddelde (in 2013 is dat 535). Daarbij kan voorts een bandbreedte worden aangenomen (in 2013 tussen 533,8 en 536,6). De jury hanteert de bovengrens van deze bandbreedte.
- Voor scholen in de vier grote steden (G4): scholen die uitkomen boven het G4-gemiddelde van de eindtoets.
- Scholen die uitkomen op of boven de norm 'zeer goed' naar rato van het percentage gewichtenleerlingen.

1 Normen onder- en bovengrens Inspectie¹⁸

Met ingang van schooljaar 2011-2012 hanteert de Inspectie een nieuwe systematiek voor de beoordeling van de cito-eindtoets (zie tabel B5-1). Deze normen geven een eerste indicatie van de opbrengsten van scholen die de cito-eindtoets hanteren, zonder rekening te houden met achtergrondkenmerken van de school of de leerlingen.

Tabel B5-1 Normen gecorrigeerde standaardscore cito-eindtoets

Schooljaar	Ondergrens	Landelijk gemiddelde	Bovengrens
2012-2013	533,8	535,2	536,6
2011-2012	533,8	535,2	536,6
2010-2011	533,8	535,2	536,6
2009-2010	533,8	535,2	536,6

De Inspectie betreft de cito-entreetoets met ingang van het schooljaar 2011-2012 niet meer bij de beoordeling van de eindresultaten. Indien de beoordeling niet gebaseerd kan worden op gegevens van de cito-eindtoets, het Schooleindonderzoek of het Drempelonderzoek 678 betreft de Inspectie de gegevens van de cito-entreetoets van groep 7 tot en met schooljaar 2010-2011 nog wel bij de beoordeling.

Tabel B5-2 Normen cito-entreetoets (gecorrigeerd aantal goed)

Ondergrens	Landelijk gemiddelde	Bovengrens
281,6	290,4	299,2

2 Cito-standaardscores naar grootstedelijkheid (G4)

Cito heeft op verzoek van de Jury Excellente Scholen de opbrengstgegevens uitgesplitst naar grootstedelijkheid. Cito gebruikt daarbij de opbrengsten op

¹⁸ Inspectie van het Onderwijs (2012), *Analyse en waarderungen van opbrengsten. Primair onderwijs*. Inspectie van het Onderwijs, Utrecht.

leerlingniveau (en niet zoals de Inspectie de gegevens op schoolniveau). Voor 2014 betreft het de standaardscores. De gemiddelde eindtoetscore van de leerlingen is landelijk 534,8. Voor de leerlingen van scholen binnen de G4 is de gemiddelde score 533,6. Voor de leerlingen buiten de G4 is dat 535,0 (zie tabel B5-3).

Tabel B5-3 Gemiddelde standaardscores Cito 2010-2013 (bron: Cito)

Jaar	Landelijk gemiddelde	Gemiddelde G4	Gemiddelde niet-G4
2010	535,4	533	535,7
2011	535,5	533,7	535,7
2012	535,5	533,8	535,7
2013	535	533,3	535,2
2014	534,8	533,6	535,0*

* Schatting op basis van gegevens van Cito.

3 Leerlingen met laagopgeleide ouders

De jury heeft de Inspectie van het Onderwijs gevraagd om van een aantal toetsen een grens voor zeer goede resultaten te bepalen, uitgesplitst naar het percentage leerlingen met laagopgeleide ouders. De Inspectie heeft dit gedaan voor:

- de cito-eindtoets;
- de DLE-score;
- de entreetoets;
- de GPC/SEO;
- het leerlingvolgsysteem (lvs).

De grenzen voor de cito-eindtoets, de entreetoets en de GPC/SEO zijn bepaald door 1 standaarddeviatie boven het schoolgemiddelde te nemen. De grens bij de DLE-score is vastgesteld op inhoudelijke grond en op basis van een vergelijking met het percentage excellente normeringen bij de cito-eindtoets. Bij de bepaling van de grens voor het leerlingvolgsysteem is gekeken naar de beschikbare vaardigheidsscores op 0,5 standaarddeviatie boven het gemiddelde.

Bij basisscholen waarvan het resultaat op of boven (DLE-score: op of onder) deze grens valt, stelt de jury vast dat de eindresultaten ruim boven de verwachting zijn. Mits er vanuit de Inspectie geen contra-indicaties zijn, worden de basisscholen die hieraan voldoen gedurende drie opeenvolgende jaren (van 2009-2010 tot en met 2011-2012), door de Inspectie in een voorselectie geplaatst.

Normering Cito, combinatie Cito – Drempel, en Drempelonderzoek vanaf 2009-2010

Norm: zeer goed indien de score op of boven de grens ligt.

De grens is bepaald door de grens 1 standaarddeviatie boven het schoolgemiddelde te nemen (versie A).

Tabel B5-4 *Jurnormen cito-eindtoets naar percentage leerlingen met laagopgeleide ouders*

% 0.30+1.2	Grens	% 0.30+1.2	Grens		% 0.30+1.2	Grens	
	Versie A+B		Versie A	Versie B		Versie A	Versie B
0	540,6	26	536,6	535,2	52	533,2	531,8
1	540,5	27	536,4	535,0	53	533,1	531,7
2	540,3	28	536,3	534,9	54	533	531,6
3	540,2	29	536,1	534,7	55	532,9	531,5
4	540	30	536	534,6	56	532,8	531,4
5	539,9	31	535,8	534,4	57	532,8	531,4
6	539,7	32	535,7	534,3	58	532,7	531,3
7	539,6	33	535,5	534,1	59	532,6	531,2
8	539,4	34	535,4	534,0	60	532,6	531,2
9	539,3	35	535,3	533,9	61	532,5	531,1
10	539,1	36	535,1	533,7	62	532,4	531,0
11	538,9	37	535	533,6	63	532,4	531,0
12	538,8	38	534,8	533,4	64	532,3	530,9
13	538,6	39	534,7	533,3	65	532,3	530,9
14	538,5	40	534,6	533,2	66	532,2	530,8
15	538,3	41	534,4	533,0	67	532,2	530,8
16	538,2	42	534,3	532,9	68	532,2	530,8
17	538	43	534,2	532,8	69	532,2	530,8
18	537,8	44	534,1	532,7	70	532,1	530,7
19	537,7	45	533,9	532,5	71-100	532,1	530,7
20	537,5	46	533,8	532,4			
21	537,4	47	533,7	532,3			
22	537,2	48	533,6	532,2			
23	537	49	533,5	532,1			
24	536,9	50	533,4	532,0			
25	536,7	51	533,3	531,9			

De beoordeling is gebaseerd op:

- de normscore gecorrigeerd voor deelnemende leerlingen die uitstromen naar praktijkonderwijs of die korter dan vier jaar in Nederland zijn, met voor eventuele niet-deelnemende leerlingen een imputatie van score 517;
- de normscore, met voor niet-deelnemende leerlingen een imputatie van score 517 indien de ruwe score gecorrigeerd is voor leerlingen die niet aanwezig zijn.

Indien de normscore niet beschikbaar is maar wel een voor leerlingen gecorrigeerde score (LG-score), is deze gebruikt voor de normering. De grens voor de scores is voor alle jaren 538.

Normering DLE

Norm: zeer goed indien de score voor begrijpend lezen *en* voor reken/wiskunde op of *onder* de grens ligt.

De grenzen voor de DLE-toets zijn niet te bepalen aan de hand van 1 standaarddeviatie boven het gemiddelde, omdat er wordt genormeerd aan de hand van het percentage achterstandsleerlingen. De grenzen zijn daarom bepaald op inhoudelijke grond en op basis van een vergelijking met het percentage normeringen bij cito-eindtoets. Er is gecorrigeerd voor niet-deelnemers door deze te beschouwen als een achterstandsleerling.

Tabel B5-5 Normen DLE-toets

Schooljaar	Schoolgroep	Grens BL	Grens RW
2012-2013	1 < 15% gewogen leerlingen	0,00	0,00
	2 ≥ 15% gewogen leerlingen	5,00	5,00
2011-2012	1 < 15% gewogen leerlingen	0,00	0,00
	2 ≥ 15% gewogen leerlingen	5,00	5,00
2010-2011	1 < 15% gewogen leerlingen	0,00	0,00
	2 ≥ 15% gewogen leerlingen	5,00	5,00
2009-2010	1 <25% gewogen leerlingen	0,00	0,00
	2 25%-50% gewogen leerlingen	5,00	5,00
	3 ≥ 50% gewogen leerlingen	10,00	10,00

Normering entree

Norm: zeer goed indien de score op of boven de grens ligt.

De grens voor schooljaar 2009-2010 is gesteld op 1 standaarddeviatie boven het gemiddelde en is bepaald aan de hand van A&W.

Tabel B5-6 Normen entreetoetsen

Schooljaar	Schoolgroep	Grens
2012-2013	LG-score (aantal goed)	308,0
2011-2012	LG-score (aantal goed)	308,0
2010-2011	LG-score (aantal goed)	308,0
2009-2010	LG-score (aantal goed)	308,0

Normering GPC/SEO

Norm: zeer goed indien de score op of boven de grens ligt.

De grenzen zijn ook voor de schooleindtoetsen gesteld op 1 standaarddeviatie boven het gemiddelde.

Tabel B5-7 Normen schooleindonderzoek GPC/SEO

Schooljaar	Grens
2012-2013	1
2011-2012	1
2010-2011	1
2009-2010	1

Normering lvs

Norm (op basis van vaardigheidsscores): zeer goed indien de score voor begrijpend lezen en voor rekenen/wiskunde op of boven de grens ligt.

Norm (op basis van percentage DE-leerlingen): zeer goed indien de score voor begrijpend lezen en rekenen/wiskunde op of boven de grens ligt.

De excellentiegrenzen voor de begrijpend lezen- en reken/wiskundetoetsen middengroep (M8) uit het leerlingvolgsysteem kunnen niet worden bepaald aan de hand van A&W. Daarom zijn, net als bij de entreetoets, de grenzen bepaald aan de hand van beschikbare vaardigheidsscores op 0,5 standaarddeviatie boven het gemiddelde.¹⁹ Daar waar de normering plaatsvindt aan de hand van het percentage DE, is de grens bepaald door een vergelijkbaar aantal excellente normeringen na te

¹⁹ Dit veronderstelt wel dat de scores waarover de Inspectie beschikt landelijk representatief zijn voor de scores op deze toets. Een reconstructie van de ondergrenzen laat zien dat dit niet voor alle jaren en schoolgroepen het geval is. Het lijkt er echter wel op dat de hier vastgestelde normen conservatief zijn in de zin dat ze eerder te streng dan te soepel zijn.

streven als de vaardigheidsscores opleveren. Bij de DE-scores is gecorrigeerd voor niet-deelnemers door deze te beschouwen als achterstandsleerlingen en op te nemen in het percentage DE-leerlingen.

Tabel B5-8 Normen toetsen leerlingvolgsysteem M8

Schooljaar	Schoolgroep	Vaardigheidsscore			DE-leerlingen (%)	
		Grens RW		Grens BL	Grens RW	Grens BL
		Oud	Nieuw			
2012-2013	1 < 15% gewogen leerlingen				10,00	10,00
	2 ≥ 15% gewogen leerlingen				15,00	15,00
2011-2012	1 < 15% gewogen leerlingen				10,00	10,00
	2 ≥ 15% gewogen leerlingen				15,00	15,00
2010-2011	1 < 15% gewogen leerlingen	120,00	114,00	62,00	10,00	10,00
	2 ≥ 15% gewogen leerlingen	119,00	111,00	58,00	15,00	15,00
2009-2010	1 < 15% gewogen leerlingen	120,00	114,00	62,00	10,00	10,00
	2 ≥ 15% gewogen leerlingen	119,00	111,00	58,00	15,00	15,00
2008-2009	1 < 25% gewogen leerlingen	120,00		63,00	5,00	5,00
	2 25%-50% gewogen leerlingen	119,00		60,00	10,00	10,00
	3 ≥ 50% gewogen leerlingen	116,00		53,00	15,00	15,00

